

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Sociální práce v oblasti dluhové problematiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Michaela Karochová

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Rosková

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Sociální práce v oblasti dluhové problematiky jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 3. 1. 2019

.....

Michaela Karochová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Lence Roskové za cenné rady a připomínky, které mi poskytla během zpracování práce. Dále bych chtěla poděkovat všem zúčastněným respondentům, kteří mi pomohli ke zpracování bakalářské práce. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodičům za jejich podporu.

Sociální práce v oblasti dluhové problematiky

Abstrakt

Tématem této práce je sociální práce v oblasti dluhové problematiky. Mnoho občanů ČR má v dnešní době jednu či více půjček anebo úvěrů, které nejsou schopni časem splácet a jsou vystaveni riziku exekuce. Důležitá je prevence a finanční gramotnost, a také sociální práce s lidmi v dluhové pasti.

Tato práce se zabývá nejprve základními pojmy k danému tématu (dluh, definice dlužníka), dále vymáháním dluhů, a v neposlední řadě sociální prací a sociálním poradenstvím v oblasti dluhové problematiky, tedy prací se zadluženými lidmi.

V praktické části práce se zaměříme na zmapování názorů sociálních pracovníků a ostatních odborníků pohybujících se v oblasti zadluženosti obyvatel Česka. Byl zde využit kvalitativní výzkum, který byl realizován pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Byly zvoleny tři výzkumné otázky, ke kterým byly pro větší přehlednost stanoveny okruhy a k nim podotázky. Konkrétní rozhovor byl vedený pomocí návodu. Výzkumný soubor byl vytvořen z pěti pracovníků zaměřených na práci s lidmi v dluhové pasti. Byli vybráni z konkrétních institucí v Jihočeském kraji.

Z výzkumu vyplývá, že komunikační partneři využívají individuální přístup ke svým klientům a podle toho jim nabízejí konkrétní pomoc. V první řadě s nimi musí konkretizovat jejich problém a zjistit podrobné informace a všechny podklady k tomu potřebné. Poté si s klienty mohou stanovit cíle a ty začít postupně plnit na průběžných konzultacích.

Počet konzultací u klientů pracovníci sestavují podle potřeby a podle konkrétního cíle. U někoho stačí jedna konzultace, někdo jich potřebuje třeba 30.

Důležitou součástí celého procesu s klientem je motivace. Většinu klientů lze motivovat přes rodinu, přátele a blízké. O to se pracovníci snaží. Jde poté jen o klientův chtíč zlepšit svoji budoucnost.

Celkovou situaci klienta a její řešení do budoucna ovlivňuje několik faktorů. Již výše byla zmíněna rodina, která na klienta má jak pozitivní, tak negativní vliv. Pozitivním může být psychická a finanční pomoc od rodiny. Negativně může dlužníka ovlivnit fakt,

že v dluzích celý život vyrůstal a přijde mu normální se také od plnoletosti zadlužovat. S takovýmto zadlužováním souvisí i společnost, kdy klienta může ovlivnit okolí, se kterým se bude snažit srovnávat a bude se chtít „vyrovnat“ ostatním. Bude více peněz dávat, než přijímat a spustí tak kolotoč dluhové pasti. To pak samozřejmě může mít vliv na zaměstnání a na budoucí život.

Hlavním problémem ovlivnění dlužníka je nejspíše malá informovanost na školách, kde by bylo potřebné děti preventivně učit o dluhové pasti a následku neplacení povinností v dospělosti. Předejít tomu určitě mohou i rodiče, kteří například od školních let budou dětem dávat kapesné a tím je naučit zacházet s penězi a šetřit si.

Bakalářská práce může přinést užitek sociálním pracovníkům z organizací, které pracují se zadluženými lidmi. Také může být vhodná pro školy a pro veřejnost. Může sloužit k rozšíření povědomí o tom, že zadlužení je čím dál větším problémem celé společnosti.

Klíčová slova

Dluh; sociální poradenství; prevence; sociální práce; dluhová past

Social work in debt issues

Abstract

The topic of this thesis is social work in the field of debt issues. Many Czech citizens nowadays have one or more loans that are unable to repay over time and are at risk of confiscation. Prevention and financial literacy are important, as well as social work with people in a debt trap.

This thesis deals first with the basic concepts of the topic (debt, definition of the debtor), then debt recovery, social work and social counselling in the area of debt issues, i.e. work with indebted people.

In the practical part, we will focus on mapping the views of social workers and other professionals working in the area of indebtedness of the Czech population. A qualitative research was used and was realized by semi-structured interview. Three research questions were set, for which the topics and sub-questions were set for greater clarity. The specific interview was conducted using instructions. The research group consisted of five workers focused on working with people in a debt trap. They were selected from specific institutions in the South Bohemian Region.

Research shows that communication partners use an individual approach to their clients and offer specific assistance accordingly. First, they must concretize their problem with them and find out detailed information and all necessary documents. Then they can set goals with clients and start to fulfill them gradually during ongoing consultations.

The number of consultations with clients is compiled by the staff according to the need and according to the specific objective. Someone has only one consultation, someone needs 30.

Motivation plays a big part of the whole process with the client. Most clients are motivated through their family, friends and loved ones. That's what the workers are trying to do. It is then only the client's desire to improve his/her future.

Several factors influence the client's overall situation and its solution to the future. As already mentioned above, the family has both a positive and negative impact on the client. Psychological and financial help from families can be a positive influence. The debtor can be negatively influenced by the fact that he/she grew up in debt all

his/her life and he/she finds it normal to indebt at the age of majority. Such indebtedness is also related to society, where the client can be influenced by the surroundings, with which he/she will try to compare and want to “cope” with others. It will cost more money than receive and thus trigger a debt trap. This, of course, can have an impact on employment and future life.

The main problem affecting the debtor is probably a lack of awareness in schools where children would need to be preventively taught about debt traps and the consequence of non-payment of obligations in adulthood. Certainly, parents can also prevent this situation, for example, from school years they will give children pocket money and thus teach them how to handle and save money.

The bachelor thesis can benefit social workers from organizations working with indebted people. It may also be suitable for schools and the public. To raise awareness that debt is an increasing problem for society.

Keywords

debt; social counselling; prevention; social work; debt trap

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická východiska	10
1.1 Dluhová problematika.....	10
1.1.1 Definice dluhové pasti.....	10
1.1.2 Vznik dluhové pasti.....	10
1.1.3 Charakteristika dluhu.....	11
1.1.4 Druhy dluhů.....	12
1.1.5 Definice dlužníka.....	13
1.1.6 Předlužení.....	13
1.1.7 Vymáhání dluhů	15
1.1.8 Exekuce	15
1.1.9 Exekutor	15
1.1.10 Exekuční řízení.....	16
1.1.11 Způsoby provedení exekuce.....	16
1.1.12 Oddlužení	17
1.1.13 Odložení splátek	21
1.1.14 Prevence dluhové pasti	21
1.1.15 Finanční plánování	22
1.2 Sociální práce.....	23
1.2.1 Definice sociální práce	23
1.2.2 Sociální pracovník	24
1.2.3 Metody sociální práce se zadluženými lidmi	25
1.2.4 Organizace pracující se zadluženými lidmi.....	28
2 Cíl práce.....	32
2.1 Výzkumné otázky	32
3 Metodika.....	33
3.1 Použitá metodika.....	33
3.2 Výzkumný soubor.....	34
3.3 Realizace výzkumu a jeho etická stránka	35
3.4 Způsob vyhodnocení dat.....	36
4 Výsledky.....	37
4.1 Nejčastěji vyžívané strategie	37

4.2	System pomoci.....	38
4.2.1	Cíle	38
4.2.2	Motivace	38
4.2.3	Nabízená pomoc	39
4.2.4	Četnost konzultací	40
4.3	Faktory	41
4.3.1	Rodina.....	41
4.3.2	Společnost.....	42
4.3.3	Prevence	42
4.3.4	Zpracování výsledků podle kazuistik	43
5	Diskuze	48
	Závěr	52
	Seznam použité literatury	54
	Seznam příloh	59
	Přílohy.....	60

Úvod

Zadlužování patří k rozsáhlému problému dnešní moderní doby. Z tohoto důvodu jsem si vybrala toto téma pro svou kvalifikační práci. V dnešním moderním světě je čím dál více lidí, kteří bojují s dluhy a exekucemi. Dnes už se to týká snad každého jedince kolem nás kromě malých dětí. Proto je důležité mít i nějaké povědomí o tom, co se s tím vším dá dělat.

Lidé se snadněji zadluží, kvůli tomu narůstá větší počet občanů, kteří nejsou schopni splácet své závazky. Následky předlužení jsou hlavně po psychické stránce velmi náročné jak pro jedince, tak celou rodinu.

Dluhové poradenství je tedy stále potřebnější hlavně pro ty občany, kteří s finančními problémy neumí bojovat sami. Proto narůstá počet občanských poraden zaměřených na dluhovou problematiku. Poradci a sociální pracovníci v těchto poradnách se stávají významnou oporou pro klienty, kteří vyhledají odbornou pomoc.

Teoretická část bakalářské práce se v úvodu zabývá definicí dluhové pasti a vysvětlením pojmů spojených s touto tematikou od rozdělení dluhů až po exekuční řízení. To vše uzavírá prevence dluhové pasti. Druhá část je zaměřena na sociální práci, její definici a vymezení pojmů. V další kapitole jsou popsány metody práce se zadluženými klienty. Celou teoretickou část uzavírá přehled organizací a institucí, jež nabízejí dluhové poradenství.

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapování názorů sociálních pracovníků a ostatních odborníků, kteří se pohybují v oblasti zadluženosti obyvatel. Sekundárním cílem je popsání systému pomoci těmto zadluženým lidem a s tím spojených cest, které tyto situace pomáhají řešit.

Na začátku praktické části je uveden cíl této bakalářské práce, následují pak výzkumné otázky společně s návodem k rozhovoru, metodika, charakteristika vybraného souboru, realizace výzkumu a s tím spojené výsledky. Ty jsou rozebrané v diskuzi.

Zadlužování občanů patří k negativním společenským jevům, který je nutno efektivními opatřeními řešit. Zadlužených lidí dle statistických údajů přibývá, mnoho lidí má více než jednu exekuci, problémy nastávají v důsledku zadluženosti nejen v soukromých, ale také v pracovních vztazích. Není ojedinělá ztráta

zaměstnání a tím i pravidelného výdělku a následná ztráta majetku a domova, jež vede k bezdomovectví a k sociálnímu vyloučení, kdy návrat zpět není jednoduchý.

1 Teoretická východiska

Cílem teoretické části je definování pojmů dluhové pasti a sociální práce zaměřené na klienty s dluhovými problémy. Tato kapitola je zařazena pro lepší pochopení dané problematiky, která je dále rozvedena v praktické části.

V následující kapitole se budeme věnovat definici dluhové pasti, o které se v posledních desetiletích s přibývajícím počtem zadlužených občanů a rodin hodně hovoří a diskutuje.

1.1 Dluhová problematika

1.1.1 Definice dluhové pasti

Dluhovou past můžeme také označit jako dluhovou spirálu, která může mít mnoho významů.

Dluhová past vzniká nedostatkem prostředků, které nutí spotřebitele (převážně rodiny) vyhledávat nové úvěry, jež jsou podstatně dražší. V případě, že rodina nemá majetek, ze kterého by mohla získat další finance, dochází v domácnosti k finančnímu zhroucení (Dvořáková et al., 2011).

Splácení jedné půjčky druhou vede jen k dalším, a ještě větším problémům a rozhodně to není řešením, jak se dostat z dluhové pasti ven.

1.1.2 Vznik dluhové pasti

Zadlužení může být zapříčiněno jednou, ale také několika obtížnými situacemi, které jsou ve většině případů spojovány s financemi. Některé domácnosti nemají nakonec tak velký příjem, se kterým před půjčkou počítaly. Do dluhové pasti často lidé upadnou svým vlastním zaviněním i přesto, že těmto příčinám mohou předejít a bránit se jim (Dvořáková et al., 2011).

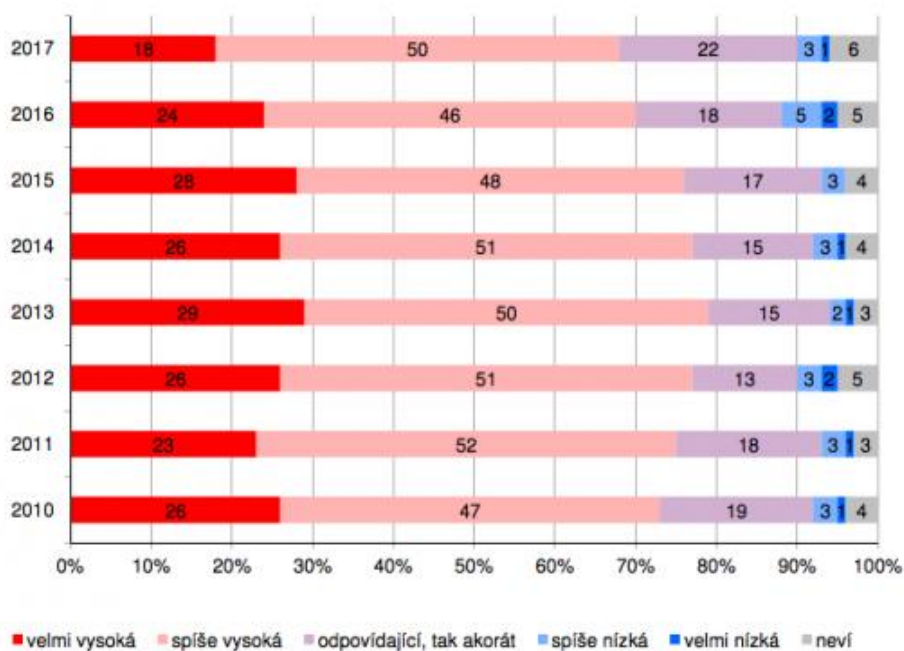
Jednou z příčin je smlouva od věřitele, kterou si dlužník většinou nepřečte. Ve smluvních podmínkách jsou nastavené vysoké sankce, jež dlužníkovi při neplacení naskakují velice rychle, a dlužná částka se zvedá. Takový dluh se nedá splácet, proto si dlužník vezme další půjčku, většinou s ještě horšími podmínkami. Stejným způsobem to pokračuje dále, až jedince postihne dluhová spirála (Ministerstvo financí Česká republika, 2019).

Mezi nejčastější příčiny patří špatné zhodnocení splácení do budoucnosti. Jedinec si vytvoří iluzi svého života, myslí si, že vše hravě zvládne a má situaci pod kontrolou. Opak je ale pravdou. Člověk má vyšší výdaje než příjmy (Dvořáková et al., 2011).

Např. v roce 2017 považovalo dle výzkumu veřejného mínění zadlužení za velký problém přes 71 % občanů (viz. obrázek č. 1).

Obrázek č. 1: Míra zadlužení běžných občanů ČR v % za rok 2017

Graf 1: Současná míra zadlužení běžných občanů ČR (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 6. – 19. 3. 2017, 1045 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Zdroj: Králová (2017)

1.1.3 Charakteristika dluhu

Dluh je peněžitým závazkem dlužníka vůči věřiteli, kterému přísluší pohledávka vůči dlužníku (Šubrt, 2014, s. 426). Věřitel je subjekt oprávněný požadovat plnění po dlužníkovi, má za dlužníkem pohledávku (Hálek, 2011, s. 12).

Dluh znamená závazek zaplatit peníze. Je to povinnost dlužníka uhradit nárok na dluh fyzických a právnických osob (Otrusínová et al., 2016).

1.1.4 Druhy dluhů

Základní dělení:

podle subjektu – jedná se o to, kdo si úvěr sjednává (např.: podnikový, státní);

podle délky splatnosti – krátkodobé (splacené do 1 roku), střednědobé (splacené do 4 až 5 let), dlouhodobé (splatnost trvá déle než 5 let);

podle měny – koruna česká, euro apod.;

podle frekvence výběru – banka umožňuje po splacení jednoho dluhu čerpání dalšího;

podle ručení – nemovitostí, movitostí, třetí osobou nebo bez ručení;

podle sjednání – přímé (přímo v bance), nepřímé (před zprostředkovatele);

ostatní – hypoteční, kontokorentní nebo lombardní (banka přijme jako záruku věc movitou) (Kowalská, 2014).

Banka, jakožto největší instituce poskytující úvěry, nejčastěji zprostředkovává několik typů úvěrů. Mezi základní druhy patří:

peněžní úvěry – umožňují půjčení financí, nejčastější bankovní půjčky;

kontokorentní úvěr – poskytován bankou na kontokorentní účet klienta, umožňuje použití financí z kontokorentu až v minusových částkách;

eskontní úvěr – úvěr založený na směnce, kterou si od klienta banka odkoupí, takzvaně ji eskontuje a srazí si určitou peněžní částku, jelikož směnka ještě není splatná;

osobní a spotřebitelské – úvěr pro fyzické osoby na nákup předmětu, jenž je určen k dlouhodobé spotřebě (Rejnuš, 2016), zde je důležité kreditní poradenství, jež je dané zadluženým spotřebitelům (Disney, et al., 2015);

hypoteční úvěr – dlouhodobý peněžní úvěr poskytovaný na nemovitost, kterou zároveň majitel ručí bance;

speciální finančně úvěrové produkty – mezi takovéto úvěry patří například finanční leasing (Rejnuš, 2016).

Matoušek (2013) uvádí, že se klient může zadlužit aktivně nebo pasivně. Aktivní zadlužení vzniká například podpisem úvěrové nebo spotřebitelské smlouvy na zboží nebo služby. Naopak pasivně se jedinec zadluží například nezaplacením nájmu nebo povinného zdravotního pojištění.

Může se zdát, že je těžké se v různých druzích dluhů vyznat a nebudeme jistě daleko od pravdy.

1.1.5 Definice dlužníka

Dlužník je subjekt povinný k plnění vůči věřiteli, má vůči němu dluh (Hálek, 2011, s. 12).

Zákon č. 89/2012, Sb., Občanského zákoníku, § 494 závazkového práva definuje dlužníka takto: *Z platného závazku je dlužník povinen něco dát, konat, něčeho se zdržet nebo něco trpět a věřitel je oprávněn to od něj požadovat.*

Dlužníkem se stává kdokoliv, kdo si půjčí finanční obnos a tím mu vznikne dluh (Ministerstvo financí Česká republika, 2013).

Dlužník je dobrovolnou osobou. Pokud ale jsou jeho dluhy předmětem soudního řízení, je dlužník označován jako povinný (Šubrt, 2014). Zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku uvádí, že dlužník nemůže být nucen k tomu, aby poskytl více než to, co je dlužen.

1.1.6 Předlužení

Předlužení je formou zadluženosti, při které jedinec není schopen splácet své závazky. Jedná se o dlouhodobější problém, který je dnes součástí moderní společnosti. Tento stav může postihnout kohokoli s finančními závazky a uvrhnout ho do sociálního vyloučení (Matoušek, 2013).

Podle obecného pojetí je předlužení stav, kdy veškeré dluhy jedince jsou vyšší než jeho majetek (Hálek, 2011).

Pojem předlužení se objevuje i v zákoně č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, konkrétně § 224 způsobení úpadku. Kdy podle Hála: *Úpadek představuje v obecném pojetí krizovou bezvýhodnou majetkovou situaci dlužníka, který ji není schopen ani oprávněn*

řešit samostatně (Hálek, 2011, s. 15). Zákon č. 40/200 Sb., trestního zákoníku, konkrétně tedy § 224 popisuje způsobení úpadku takto:

- (1) *Kdo, byť i z hrubé nedbalosti, si přivodí úpadek tím, že*
- a) *činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům,*
 - b) *spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru,*
 - c) *užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem,*
 - d) *poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, nebo*
 - e) *učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům,*
- bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.*

(2) *Stejně bude potrestán, kdo, byť i z hrubé nedbalosti, přijme nový závazek nebo zřídí zástavu, ač ví, že je v úpadku, a tím zhorší postavení dosavadních věřitelů.*

(3) *Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu.*

(4) *Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu“ (MV, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 224, 2019).*

Předlužení znamená pro mnoho lidí tíživou životní situaci, kdy se lidé nejprve zadluží (často nadměrně, neuváženě a nezodpovědně) a následně nejsou schopni své dluhy splácet. Nemají dostatek vlastních peněžních prostředků nebo majetku na splácení dluhů. Splátky dluhů řeší dalšími dluhy. Dostávají se do dluhové pasti a trvalé neschopnosti dluhy splácet (Dvořáková, 2011, s. 93).

1.1.7 Vymáhání dluhů

Pokud dlužníkovi vznikne problém se splácením, nebo přestane splácet úplně, věřitelé po něm začnou dluh vymáhat. Dluh se vymáhá pomocí upomínek. Dlužníkovi jsou také účtovány sankční poplatky. Při nereagování na upomínky nastupuje vymáhací agentura, která si účtuje další poplatky za vymáhání. Pokud i přesto dlužník nereaguje, postupují jeho dluhy k soudu. Poté se vše řeší přes exekuční řízení (Kowalská, 2014).

1.1.8 Exekuce

Exekuce je způsob vymáhání dluhů, který je státem povolený. Jedná se o vymáhání nehrazeného závazku dlužníkem věřiteli soudní formou. Existují různé způsoby provedení soudních exekucí, např. obstavení účtu, exekuce na plat či mzdu, exekuce na majetek povinného a další (Wolfová a Štika, 2016).

V České republice se vyskytuje hodně exekucí, mnoho lidem hrozí dokonce více než jedna. Velký počet lidí se stal oběťmi exekuce. Je pravdou, že jsou věci či situace, kterým bychom se rádi vyhnuli, a tou je jistě zabavení majetku. Nejlépe je se exekucí vyhnout, avšak pokud je proti nám již vedena, pak je nutné se k řešení tohoto problému postavit čelem. Podle exekučního řádu má jak exekutor, tak dlužník a věřitel svá práva, která musí dodržovat, stejně jako i povinnosti. Jsou věci, jež si ani člověk v exekuci nemusí od exekutora nechat líbit (Ježek a Štika, 2013).

1.1.9 Exekutor

Zákon č. 120/2001, Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), § 1, uvádí definici exekutora takto: *Soudní exekutor je fyzická osoba splňující předpoklady podle tohoto zákona, kterou stát pověřil exekutorským úřadem.* Dále § 9 tohoto zákona uvádí: *Exekutorem může být jmenován občan České republiky, který*

- a) *má plnou způsobilost k právním úkonům;*
- b) *získal úplné vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice;*
- c) *je bezúhonný;*
- d) *vykonal alespoň tříletou exekutorskou praxi;*

- e) složil exekutorskou zkoušku (MF, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, § 9, 2019).

Exekutor je úřední osoba, jež je pověřena vymáháním dluhů. Úkony, jež exekutor provádí, se považují za úkony soudu. Díky pověření soudu, které obdrží na základě exekučního titulu, má právo vstoupit do obydlí. Exekučním titulem se rozumí vykonatelné rozhodnutí soudu nebo smlouva uzavřená před notářem (Ministerstvo financí Česká republika, 2013).

1.1.10 Exekuční řízení

Nejprve je věřitelem podán k soudu návrh na exekuční řízení. Soud tomuto návrhu vyhoví a vydá usnesení. V usnesení pověří soudního exekutora, který exekuci provede. Exekutor toto usnesení doručí účastníkům řízení a dalším podstatným subjektům. Tímto dnem se účastníkovi řízení zahajuje 15denní lhůta na dobrovolné splacení dluhu. V této době má zvýhodněné podmínky. Odměna soudního exekutora a náhrada jeho výdajů je snížena na 50 %. Během této lhůty účastník nesmí nakládat se svým majetkem. Exekutor dohledává dlužníkův majetek, který by bylo možné exekučně postihnout. Po uplynutí 15denní lhůty vydá exekutor exekuční příkaz k provedení samotné exekuce. To má řadu důsledků: je upřesněno, který majetek exekutor získá a jakým způsobem ho odebere; po doručení exekučního příkazu nesmí dlužník dále nakládat s postiženým majetkem; okamžik doručení určuje pořadí prováděné exekuce při konkurenci více druhů exekuce (Exekutorská komora České republiky, 2012).

Dlužník se proti exekuci může bránit: odvoláním, návrhem na zastavení exekuce, návrhem na odklad exekuce nebo uplatněním námitek podjatosti exekutora (Exekutorská komora České republiky, 2012).

1.1.11 Způsoby provedení exekuce

Zákon č. 120/2001, Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), § 58, uvádí: *Exekuci lze provést jen způsoby uvedenými v tomto zákoně.* Dále tedy § 59 toho zákona popisuje způsoby provedení exekuce:

- (1) *exekuci ukládající zaplacení peněžité částky lze provést*
- a) *srážkami ze mzdy a jiných příjmů;*
 - b) *přikázáním pohledávky;*

- c) *prodejem movitých věcí a nemovitostí;*
 - d) *prodejem podniku.*
- (2) *Způsob exekuce ukládající jinou povinnost než zaplacení peněžité částky, se řídí povahou uložené povinnosti. Takovou exekuci lze provést*
- a) *vyklizením;*
 - b) *odebráním věci;*
 - c) *rozdělením společné věci;*
 - d) *provedením prací a výkonů* (MF, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, § 59, 2019).

1.1.12 Oddlužení

Oddlužení, osobní bankrot nebo také insolvenční řízení upravuje zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, konkrétně §1, takto: *řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnických věřitelů a oddlužení dlužníka* (MS, zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, § 1, 2019).

O osobním bankrotu rozhoduje soud v insolvenčním řízení (viz. obrázek č. 1), které se zahajuje insolvenčním návrhem. K tomu se příkládá návrh na povolení oddlužení. Tento návrh k soudu podává advokát. Dlužník svůj úpadek pozná tím, že splňuje 3 podmínky, jimiž jsou: více věřitelů (minimálně 2), nesplácení svých závazků déle jak 30 dní a neschopnost tyto závazky plnit (Jihočeská rozvojová, 2018). Soud poté posuzuje, jestli je žadatel schopen splatit 30 % z celkové výše svého dluhu. Pokud ano, vydá soud usnesení, díky kterému se nesplacené dluhy stávají nevymahatelnými (Ministerstvo financí Česká republika, 2013). Usnesení má dvě řešení. Prvním je, že po dobu 5 let zbývá dlužníkovi ze mzdy pouze životní minimum a některé sociální dávky. Druhým řešením je takové, že pokud dlužník vlastní nějaký majetek, rozprodá se a finance se použijí na umoření dluhu. Během osobního bankrotu jsou pozastaveny všechny úroky, penále a sankce (Janda, 2011).

Insolvenční řízení upravuje zákon č. 40/200 Sb., trestní zákoník, konkrétně §225, porušení povinnosti v insolvenčním řízení a §226 pletichy v insolvenčním řízení.

Porušení povinnosti v insolvenčním řízení §225: *Kdo v insolvenčním řízení maří nebo hrubě ztěžuje výkon funkce insolvenčního správce, a tím ohrozí účel insolvenčního řízení, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti (MV, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 225, 2019).*

Pletichy v insolvenčním řízení §226: *(1) Kdo jako věřitel v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit v rozporu se zásadami a pravidly insolvenčního řízení majetkový nebo jiný prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.*

(2) Stejně bude potrestán, kdo věřiteli v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení poskytne, nabídne nebo slíbí v rozporu se zásadami a pravidly insolvenčního řízení majetkový nebo jiný prospěch.

(3) Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude potrestán, kdo jako insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit pro sebe nebo jiného ke škodě věřitelů majetkový nebo jiný prospěch, který mu nepřísluší.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1, 2 nebo 3 značnou škodu;

b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo

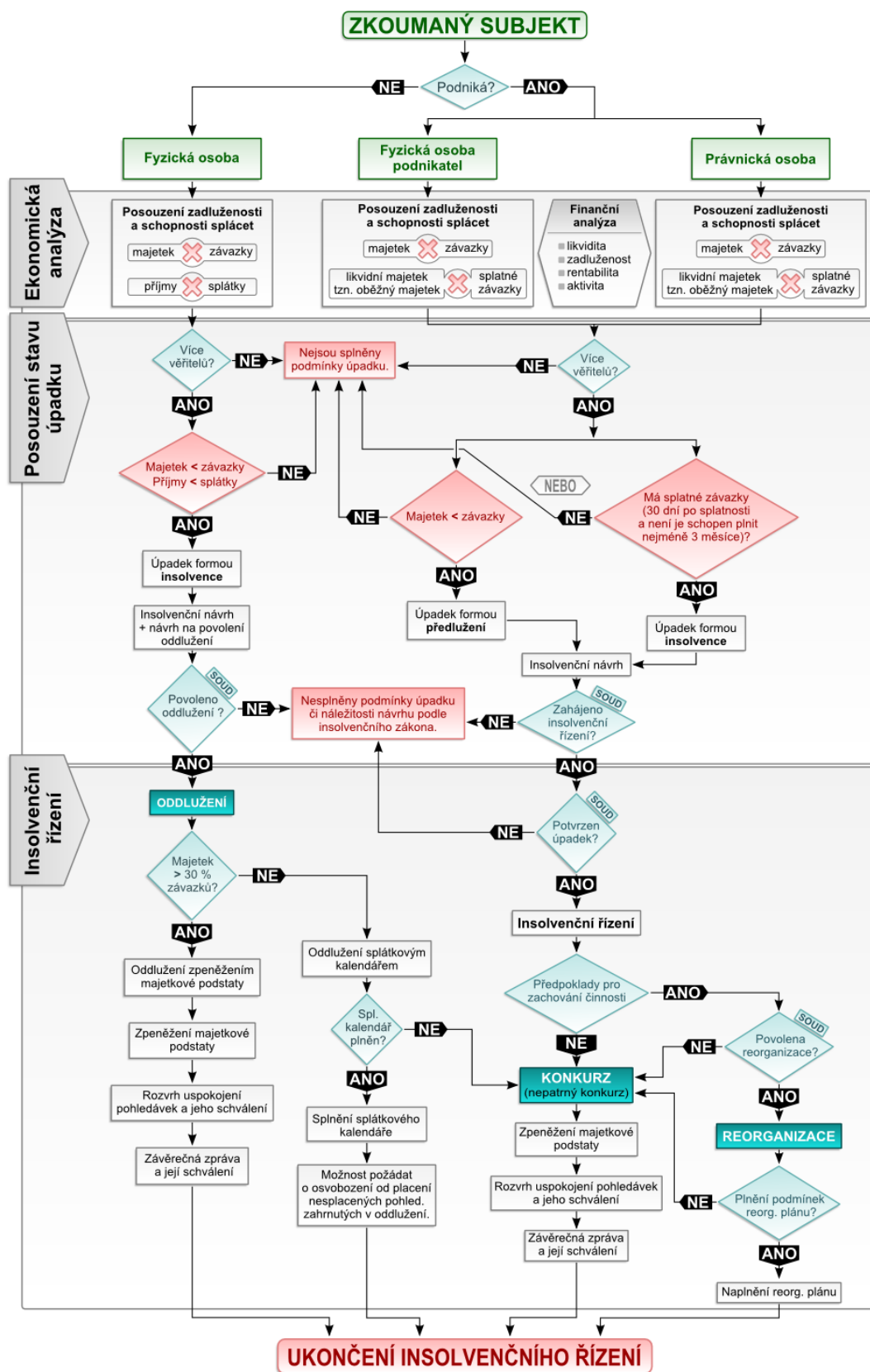
c) spáchá-li takový čin jako úřední osoba.

(5) Odnětím svobody na dvě léta až šest let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1, 2 nebo 3 škodu velkého rozsahu, nebo

b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu (MV, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 226, 2019).

Obrázek č. 1: Komplexní diagram procesu zjištění a řešení úpadku

Zdroj: Hálek (2019)

Od 1. 6. 2019 vstoupila do platnosti novela Insolvenčního zákona č. 31/2019, která nově upravuje podmínky oddlužení.

Ke svému návrhu na povolení oddlužení nemusí dlužník přikládat seznam všech věřitelů (musí však uvést minimálně 2 věřitele). Příjmy dlužníka stačí doložit za posledních 12 měsíců. Nově je potřeba doložit čestné prohlášení, ve kterém stvrzuje, že je poučen o svých povinnostech v insolvenčním řízení, bude řádně plnit své pohledávky a vynaloží veškeré úsilí na jejich splacení. Dále mizí hranice splacení 30 %. Soud také může dlužníkovi uložit povinnost využít 100hodin odborného sociálního poradenství. Tato služba se bude poskytovat bez úhrady.

Splnit oddlužení bude možné dvěma způsoby:

- 1) zpeněžení majetkové podstaty;
- 2) splátkový kalendář se zpeněžením majetkové podstaty – během oddlužení má dlužník možnost upravit si výši částky (pro změnu poměrů).

A oddlužení bude splněno:

- pokud dlužník v oddlužení plněním splátkového kalendáře splatí svým nezajištěným věřitelům jejich pohledávky v plné výši;
- pokud dlužník svým věřitelům v době 3 let splatí alespoň 60 % jejich pohledávek;
- pokud po dobu 5 let nebude dlužníkovi oddlužení zrušeno a dlužník během toho neporuší svou povinnost vynaložit veškeré úsilí na splacení pohledávek – tuto povinnost neporušil, pokud splatil věřitelům alespoň 30 % pohledávek.

Dále je možnost přerušit oddlužení až na 1 rok. Toto lze udělat pouze jednou. Dlužník k tomu musí mít vážné důvody, například plánovaný lékařský zákrok, úraz, zahraniční mise, péče o osobu blízkou apod. O přerušení může zažádat dlužník nebo insolvenční správce. Naopak si také může zažádat o prodloužení oddlužení až o 6 měsíců (Strnad, 2019).

1.1.13 Odložení splátek

S odložením splátek se klient může obrátit na hypoteční banku, anebo stavební spořitelnu, u kterých dluh vznikl. Hypoteční banka a stavební spořitelna patří mezi největší poskytovatele úvěrů v České republice. V první řadě je důležité co nejrychleji instituci informovat o finančním problému. Ideální je sdělit informace písemným dopisem, ke kterému můžeme doložit veškeré své podklady a důvody, proč nemůžeme svůj dluh uhradit (Partners, 2013). Celou tíživou situaci je tedy možné elegantně vyřešit a pokusit se domluvit na splátkovém kalendáři, odložení nebo snížení splátek (Janda, 2011). Instituce může a nemusí vyhovět. Většinou má v zástavě nemovitost v osobním vlastnictví. Jinou možností je ručitel (Boušová, 2011). Nejpravděpodobnější jsou dvě možnosti. Jednou z nich je splácení pouze úroků z úvěru, druhou je odložení celé měsíční splátky. Odklad splátek je však možný pouze na omezenou dobu, kterou určí instituce zprostředkovávající úvěr. Činnost může být zpoplatněna (Partners, 2013).

1.1.14 Prevence dluhové pasti

Existují určité kroky proti předlužení a celkovému zadlužení jedince nebo domácnosti. Těmito kroky jsou:

- 1) smlouvu uzavřít s vhodnou finanční institucí – nenechat se zlákat výhodnými nabídkami od nedůvěryhodných společností;
- 2) mít nějakou finanční rezervu;
- 3) přečíst si smlouvu, kterou podepisuji;
- 4) nesnažit se splatit úvěr jinou půjčkou – může nastat dluhová past (Kowalská, 2014).

Asociace občanských poraden na svých webových stránkách uvádí 10 zásad, co dělat, když mají klienti problémy se svými dluhy. Zásadami jsou:

- postavit se dluhům čelem, tzn. učinit rozhodnutí a dluhy řešit aktivně;
- neřešit dluhy dalším zadlužením, ale uhradit je, jinak se situace bude znovu opakovat;
- systém v dlužích – komu a kolik dlužíme a kolik nám ještě splátek zbývá;

- rozdělit dluhy podle priority – přednost mají takové, za které platíme nejvyšší pokuty;
- informování věřitele, že nemáme na splátky a požádat o odložení, či snížení částky;
- problémy řešit v domácnosti, svěřit se svým blízkým a neřešit problém sám;
- vybírat doručenu poštu a zvedat telefony od věřitelů;
- omezení výdajů domácnosti, tzn. sestavit si rodinný rozpočet, např. snížit poplatek za televizi;
- snaha o zvýšení příjmu, tzn. najít si brigádu, nebo požádat o zvýšení platu;
- mít všechny podklady od věřitelů a nechat si pomoci od občanské poradny (Asociace občanských poraden, 2008).

Výše uvedená preventivní opatření mohou zachránit mnoho partnerských vztahů, rodin a lidských osudů.

1.1.15 Finanční plánování

Finanční plán představuje uvědomění si svých cílů, které jsou podpořeny finanční hotovostí (Syrův et al., 2014).

Finanční plánování můžeme rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé se týká v dohledu několika měsíců až jednoho roku. Souvisí s běžnými příjmy a výdaji. Naopak dlouhodobé finanční plánování je v časovém rozpětí dvou až pěti let, někdy i více. Plánuje se několik let dopředu, většinou se to týká velkých projektů (Růčková et al., 2012).

Nejdůležitějším prvkem je kostra celého finančního plánu, kdy si na určité ose ukazující naši budoucnost naznačíme tyto věci:

- a) události plánované do budoucna – potřeby a povinnosti;
- b) zdroje – příjmy a majetek ve vlastnictví;
- c) připojíme souvislosti, které vznikají mezi událostmi – nečekané výdaje (Partners, 2013).

Musíme počítat s tím, že každý den je jiný a nikdy nevíme, kdy se co stane. Důležité tedy je mít finanční rezervu.

1.2 Sociální práce

Kapitola je věnována sociální práci a sociálním pracovníkům, kteří se zabývají dluhovou problematikou. Dále je zaměřena na organizace, jež zadluženým lidem pomáhají a proti zadluženosti se snaží bojovat.

Sociální pracovníci hrají důležitou úlohu v prevenci i při řešení vysoké zadluženosti klientů.

1.2.1 Definice sociální práce

Společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů /chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti, aj.) (Matoušek, 2013, s. 213).

Sociální práce vychází z altruismu, tím pádem bylo dříve její podstatou pomáhat a angažovat se pro druhé. Vývoj probíhal v různých částech světa, kde sociální práci udržovali a prohlubovali jednotlivci, skupiny a celé komunity po celá staletí až do současnosti. Svým významem a obsahem se vyrovná dalším disciplínám, ze kterých sociální práce čerpá teorii i praxi (např. psychologie, pedagogika, filozofie), (Gulová, 2011). *Posláním sociální práce je poskytování sociálních služeb jednotlivcům, rodinám, skupinám nebo komunitám* (Mahrová, 2008, s. 9). Součástí toho je velmi důležitá podpora klienta v situacích, kdy není schopen si poradit sám (Gulová, 2011).

Sociální práce patří mezi pomáhající profese. Ty jsou založeny na skupinách specialistů, kteří poskytují pomoc lidem v nesnázích. K takovýmto profesím patří také například učitelství, medicína, psychiatrie apod (Matoušek, 2013).

Podle Věry Holasové sociální práce přispívá k řešení sociálních problémů. Dále uvádí, že se podílí na utváření života ve společnosti (Holasová Malík, 2014).

Sociální pracovníci vykonávají záslužnou a velmi náročnou práci z hlediska této pomáhající profese. Jednou ze skupin či oblastí, kterým se sociální práce věnuje, jsou právě zadlužení lidé.

1.2.2 Sociální pracovník

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách uvádí definici sociálního pracovníka, v § 109, takto: *Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*

Poté § 110 uvádí, jaké musí být předpoklady k vykonávání povolání sociálního pracovníka. Těmito předpoklady jsou: plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost. Odbornou způsobilostí se rozumí absolvování vysoké školy s bakalářským, magisterským či doktorským titulem.

Sociální pracovník se řídí etickým kodexem sociálních pracovníků České republiky, který vznikl v roce 1992 a aktualizován byl v roce 2006. Etický kodex zavazuje pracovníka k tomu, aby dbal na klientovu jedinečnost, byl důvěrný, zachoval soukromí a lidskou důstojnost. Přístupoval k němu rovnocenně, bez diskriminace a bral v potaz jeho práva a povinnosti. Službu se pracovník snaží poskytnout na co nejvyšší odborné úrovni. Dále pak etický kodex upravuje vztah ke kolegům, k zaměstnavateli apod (Kutnohorská et al, 2012).

Ve vzdělání se zdůrazňuje informační zdatnost sociálního pracovníka. Díky tomuto umu je schopen vyhledat důkaz klientova problému a dál ho řešit po praktické stránce. Pracovník se orientuje v různých databázích, ze kterých využije pouze taková data, která jsou vhodná pro případ, kterému se zrovna věnuje (Matoušek, 2013).

Dá se předpokládat, že sociální pracovník bude mít znalosti z různých oborů, bude schopen určit u klienta problém a tuto situaci s ním poté řešit nebo klienta odkázat na příslušné odborníky (Gulová, 2011).

V současné době je kladen stále větší důraz na zvyšování kvality sociální práce a na vzdělávání sociálních pracovníků s cílem poskytovat klientům co nejkvalitnější služby.

1.2.3 Metody sociální práce se zadluženými lidmi

Metod a přístupů je v sociální práci celá řada. Také z hlediska řešení dluhů klientů existuje několik metod sociální práce s těmito klienty.

Sociální poradenství

Sociální poradenství můžeme rozdělit na dva typy: základní a odborné. Vymezení těchto typů je uvedeno v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Finanční problémy často trvají dlouho, proto nestačí jen jednorázová rada, kterou by se klient pak řídil (Trygged, 2011).

Základní sociální poradenství

Mezi prameny základního sociálního poradenství patří důchodové a nemocenské pojištění, státní sociální podpora, sociální pomoc, zaměstnanost a sociálně-právní ochrana (Matoušek, 2013).

Poskytuje se jako základní činnost u všech typů sociálních služeb. Poskytovatelé sociálních služeb jsou povinni zajistit tuto činnost pro každého jedince (MPSV, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění, § 37, 2019). Základní poradenství je upraveno ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., kde poradenství zajišťuje poskytnutí informací:

- a) které směřují k řešení nepříznivé sociální situace pomocí sociálních služeb;
- b) o možnostech výběru typů sociálních služeb podle určitých potřeb klientů a o jiných formách pomoci – například různé sociální dávky;
- c) o základních právech a povinnostech osoby, hlavně co se týče sociálních služeb;
- d) o možnostech podpory členů rodiny.

Odborné sociální poradenství

Zákon č. 106/2006 Sb., o sociálních službách, konkrétně §37 uvádí, že poradenství se zaměřuje na potřeby jednotlivých sociálních skupin. Jedná se například o osoby docházející do občanských, manželských nebo rodinných poraden, poraden pro seniory, osoby se zdravotním postižením nebo oběti trestných činů a domácího násilí. Pracuje i s takovými osobami, jejichž styl života může vést ke konfrontaci se společností.

Odborné sociální poradenství obsahuje 3 základní činnosti, které jsou dále upraveny ve vyhlášce č. 505/2006 Sb. v § 4:

a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím: zprostředkování navazujících služeb;

b) sociálně terapeutické činnosti: poskytnutí poradenství v oblastech orientace v sociálních systémech, práva, psychologie a v oblasti vzdělávání: tato základní činnost může být zajišťována poskytováním poradenství alespoň ve 2 z těchto oblastí;

c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

1) pomoc při vyřizování běžných záležitostí;

2) pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s přirozeným sociálním prostředím (MPSV, vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, § 4, 2019).

Dluhové poradenství

Posláním dluhového poradenství je podat pomocnou ruku zadluženým klientům, které ohrožuje neschopnost splácet své dluhy (Matoušek, 2013). Takovíto klienti neumí svoji situaci řešit anebo nevědí, jak ji řešit. To může být zapříčiněno několika důvody, mezi které patří nízká vzdělanost, nedostatek informací nebo chybějící kompetence (Člověk v tísni, 2017). Cílem je tedy poskytnutí informací klientovi v takové míře, aby se ve svých pohledávkách zorientoval. Měl by směřovat k nějakému řešení své situace, převážně ke stabilizaci a zamezení dalšímu nárůstu dluhů (Matoušek, 2013). *Optimálním cílem dluhového poradenství je pak klient, který už není v situaci předlužení. To znamená, že veškeré své pohledávky zvládá splácet v termínu splatnosti, aniž by dluh progresivně narůstal* (Matoušek, 2013, s. 452).

Je zřejmé, že dluhové poradenství je zaměřeno na zadluženost klientů, kteří by se díky němu měli lépe orientovat v této problematice a jejím řešení.

Ambulantní forma

Prvním typem poradenství je poskytování konzultací klientům v kancelářích sociálních pracovníků, kteří jsou kompetentní k této činnosti. Počet konzultací se určuje podle

situace klienta (Matoušek, 2013). Sociální pracovníky způsobilé k dluhovému poradenství nazýváme poradci. Jako první pracovníci zmonitorují klientovu situaci (Člověk v tísní, 2017). Poradce společně s klientem vypracuje podrobnou anamnézu finanční situace. To znamená, že udělají přehled příjmů, výdajů a pohledávek. Pohledávky jednotlivě projdou a stanoví důležitost těch, které představují největší hrozbu (Matoušek, 2013). Poté pomáhají klientům takto:

- 1) kontakt s věřitelem – domluva splátkového kalendáře nebo jiné řešení, které klienta z dluhové pasti dostane;
- 2) obrana proti neférovému jednání od firem nabízejících finanční služby – zabránit vysokým pokutám a sankcím;
- 3) pomoc s exekucemi – pokus o sloučení a snaha zastavit exekuční řízení;
- 4) pokus o zajištění oddlužení (Člověk v tísní, 2017).

Ambulantní forma dluhového poradenství je vhodná pro občany, kteří jsou zadluženi a vyhledají odbornou pomoc sami.

Terénní forma

Terénní forma dluhového poradenství je poskytována v přirozeném prostředí jedince, většinou klientům, kteří žijí na okraji společnosti a vyžadují dlouhodobější spolupráci. V sociálně vyloučených lokalitách se tato práce týká vyhledáváním potencionálních klientů, se kterými se terénní pracovník zkontaktuje a nabídne jim možnost poradenství. Důležité je získat si u klienta důvěru, tzn. neodmítnout například pozvání na kávu (Kopřivová, 2009). Tito klienti jsou často sociálně znevýhodněni například nízkým vzděláním, malou uplatnitelností na trhu práce a zadlužením kvůli nedostatečným příjmům. Proto při terénní práci pracovník klienta doprovází a podporuje ho při obchůzkách a vyjednávání s různými institucemi (Matoušek, 2013). To se týká hlavně toho, když klienti podepisují smlouvy různým finančním organizacím. Většinou smlouvám nerozumějí, proto jsou tu terénní pracovníci, kteří jim pomohou vybrat vhodnou společnost, od které si mohou půjčit (Kopřivová, 2009).

V případě terénní formy dluhového poradenství jde zejména o vyhledávání a pomoc sociálně vyloučeným osobám, které se dostaly do dluhové pasti, a tím i do stávajících problémů, tedy žijí na pokraji společnosti.

1.2.4 Organizace pracující se zadluženými lidmi

Zadlužení lidé vyžadují péči odborníků, aby dále nespádali do větších a daleko závažnějších dluhů s ještě většími následky nejen pro jedince, ale i pro celou jeho rodinu a pro společnost jako celek.

Občanské poradny

Občanské poradny jsou stěžejní institucí pracující se zadluženými lidmi. Představují nestátní neziskové organizace. Poskytují odborné sociální poradenství, které upravuje § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (Matoušek, 2013). Poskytují informace, rady a pomoc těm občanům, kteří to potřebují a na poradnu se obrátí. Pomáhají klientům hledat možnosti seberealizace a sociální integrace. Také se snaží o posílení občanského uvědomění (Kolařík et al., 2014). Poradny často zapojují do své práce dobrovolníky (Matoušek, 2013).

Zastřešující organizací je Asociace občanských poraden. Občanské poradny se zaměřují na 18 právních oblastí. Mezi tyto oblasti patří například sociální dávky, sociální pomoc, zaměstnání, rodinné vztahy, bydlení, právní systémy, lidská práva apod. Všechny tyto služby jsou poskytovány odborným, nestranným a bezplatným způsobem (Asociace občanských poraden, 2008).

Jiné neziskové organizace

Člověk v tísni

Člověk v tísni je neziskovou organizací, jež vychází z myšlenek humanismu, svobody, rovnosti a solidarity. V dluhové oblasti využívají převážně terénní sociální práci, při které docházejí do domácnosti klienta. Projekty organizace Člověk v tísni jsou dlouhodobější a snaží se zvýšit finanční gramotnost ve vyloučených lokalitách. Pomáhají také s dluhovou problematikou ve věznicích, kde klienti nemají tak velkou možnost být zařazeni do pracovního procesu. Z toho důvodu nemají tak z čeho své dluhy splácet (Člověk v tísni, 2017).

THEiA

THEiA je nestátní neziskovou organizací, jež poskytuje odbornou pomoc lidem, kteří se ocitli v těžké životní situaci a potřebují pomoc. Pomáhají osobám v krizi,

obětí trestného činu a násilí, kde většina z nich patří do skupin s dluhovými problémy. Jejich další skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy nežádoucími jevy ze společnosti. Jejich cílem je poskytnutí včasné a snadné pomoci (THEiA, 2017).

Sdružení obrany spotřebitelů

Sdružení obrany spotřebitelů je neziskovou organizací, která pomáhá spotřebitelům a prosazuje jejich práva (Sdružení obrany spotřebitelů, 2018). Vyskytují se zde různé disciplíny, jež pomáhají lidem vyhnout se nepřiměřenému rozhodnutí o půjčování (White, 2017). Fungují bezplatně od roku 2009. Poradenství poskytují online, telefonicky, osobně, anebo prostřednictvím e-mailu. Klienty informují také pomocí médií (Sdružení obrany spotřebitelů, 2018).

Církevní organizace

I přesto, že ekonomika stále roste, hodně lidí se potýká s exekucí. Přibližně 900 tisíc lidí se potýká s dluhovou pastí, cca 500 tisíc lidí s exekucemi. V případě zpomalení hospodářského růstu by se finanční problém mohl stát hrozbou pro státní rozpočet a zejména pro sociální systém. Zadluženost není jen ekonomickým problémem, ale také problémem mravním. Zadluženost ovlivňuje jak jedince, tak celé rodiny a je špatným příkladem pro děti (Katolický týdeník, 2019).

Charita České republiky

Charita České republiky je součástí římskokatolické církve. Pomáhá lidem v ohrožení nebo nouzi bez ohledu na jejich věk, pohlaví, politické smýšlení, zdravotní stav apod. Co se týče dluhové situace, spolupracuje Charita s neziskovými organizacemi v zahraničí, se kterými sdílí možnosti a návrhy na zlepšení situace (Charita Česká republika, 2017).

Armáda spásy

Armáda spásy v České republice představuje občanské sdružení, jež funguje na křesťanských principech, na kterých bylo dříve založeno. Cílovou skupinou této organizace jsou všichni, kteří řeší komplikovanou životní situaci, hledají pomoc a podporu. V komunitních centrech poskytuje více než 60 sociálních služeb

(např.: terénní práce, noclehárna, azylový dům, sociální byty apod.), které denně využívá přes tisíc klientů (Armáda spásy, 2016).

Všechny výše uvedené organizace a instituce se mimo jiné snaží ulehčit zadluženým lidem a nabídnout jim pomocnou ruku při řešení svízelné finanční situace.

Úřady – pomoc od státu

Stát jako takový přímo neřeší zadluženost osob, s tím pomáhají různé organizace, kterým se věnuje kapitola výše. Nicméně i tak se stát snaží, aby lidé do dluhové pasti nespadli, a to zejména již výše uvedenými legislativními opatřeními, které mají mít spíše preventivní charakter.

Podpora v nezaměstnanosti

Úřad práce nabízí nezaměstnaným pracovní pozice a při ztrátě zaměstnání také sociální dávku. Touto sociální dávkou je podpora v nezaměstnanosti. Na tu má nezaměstnaný nárok, pokud splnil podmínky dané v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Důležitou podmínkou je být uchazečem o zaměstnání a alespoň 12 měsíců se podílet na důchodovém pojištění a nebýt poživitelem starobního důchodu (zákon č. 435/2004, o zaměstnanosti v platném znění). O podporu se žádá písemně v místě bydliště na Úřadu práce a rozhoduje se o ní ve správním řízení. Žadatel musí doložit potřebné dokumenty (např.: potvrzení o zaměstnání nebo o účasti na důchodovém pojištění apod.), aby mu mohla být dávka přiznána (Bičáková, 2012).

Zadlužení lidé mají mnohdy potíže v zaměstnání z důvodu svých dluhů a jejich vymáhání exekucí. V případě ztráty zaměstnání mají pak mnohdy problémy si novou práci najít právě z důvodu exekucí.

Pomoc v hmotné nouzi

Další podpora od státu je ve formě pomoci v hmotné nouzi. Nastává tehdy, kdy jedinec tyto situace není schopen řešit sám a obrátí se na Úřad práce a požádá o pomoc. Tuto situaci upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, také zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Tato forma pomoci je poskytována lidem s nedostatečnými příjmy. Snaží se je motivovat k zajištění si prostředků k uspokojení životních potřeb. To znamená přesvědčit tyto osoby o tom, že ten, kdo pracuje, se má lépe než ten,

kdo do práce nechodí. Pokud je osoba v hmotné nouzi, má nárok na tyto dávky, které jsou upraveny v daném zákoně o hmotné nouzi:

- 1) *příspěvek na živobytí – vzniká po odečtení nákladů na bydlení, kdy rodina nedosahuje dané částky na živobytí;*
- 2) *doplatek na bydlení – dávka, která uhrazuje náklady na bydlení, kde rodině nestačí vlastní příjmy na úhradu;*
- 3) *mimořádná okamžitá pomoc – vymezené 4 situace od státu, ve kterých se osoba ocitne a je nutné je bezodkladně řešit. Jsou to tyto situace:*
 - a) *osoba neplní podmínky dané hmotnou nouzí pro opakované dávky, ale kvůli nouzi o finance jí hrozí vážná újma na zdraví;*
 - b) *mimořádná okamžitá pomoc může být poskytnuta osobě, kterou postihne vážná událost a celkově jsou její sociální a majetkové poměry tak špatné, že osobě neumožňují tuto situaci překonat vlastními silami;*
 - c) *osoba nemá dostatečné finance na úhradu jednorázového výdaje, který je spojen s pořízením nebo opravou potřebných předmětů a k uhrazení odůvodněných nákladů, které vznikly ve spojení se vzděláním či zájmovou činností nezaopatřených dětí;*
 - d) *osoby, které nejsou schopny úspěšně řešit svoji situaci a hrozí jim sociální vyloučení díky špatné finanční situaci (MPSV, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, 2019).*

Zákon také uvádí, že zaměstnanci Úřadu práce mají spolupracovat s dalšími zaměstnanci úřadu, s vykonavateli sociálních služeb a s poradnami, které osobám ve špatné finanční situaci pomohou (Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi v platném znění).

2 Cíl práce

Hlavním cílem práce je zmapovat názory sociálních pracovníků a ostatních odborníků pohybujících se v oblasti zadluženosti obyvatel. Sekundárním cílem je popsat systém pomoci takto zadluženým lidem a cesty, jak již vzniklou situaci zadlužení řešit. Sekundární cíl je splněn v teoretické části práce.

2.1 Výzkumné otázky

S ohledem na cíl byly stanoveny následující výzkumné otázky.

VO1: Jaké jsou nejčastěji využívané strategie pomoci lidem v dluhové pasti?

VO2: Na co se zaměřuje systém pomoci lidem v dluhové pasti?

VO3: Které faktory ovlivňují nejvíce spolupráci s klientem v dluhové pasti?

3 Metodika

V rámci praktické části této práce byla stanovena metodika zpracování, výběr výzkumného vzorku, realizace výzkumu a způsob vyhodnocení dat.

3.1 Použitá metodika

S ohledem na cíl bakalářské práce je použita strategie kvalitativního výzkumu, pro kterou je charakteristické hlubší prozkoumávání dané problematiky a delší kontakt s terénem (Reichel, 2009). Výhodou této výzkumné strategie je osobní kontakt výzkumníka a komunikačního partnera. Nejčastěji je realizován formou rozhovoru (Hendl, 2016).

Pro výzkum je použita metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru pomocí návodu (Miovský, 2006). Návodem se rozumí seznam otázek či témat, které je potřeba při rozhovoru probrat, získat na ně od dotazované odpovědi. Tazatel si sám určuje pořadí pokládaných otázek, které v průběhu formuluje podle aktuální situace a odpovědí dotazovaného (Hendl, 2016).

K výzkumným otázkám byly pro větší přehlednost stanoveny následující okruhy a k nim podotázky zaměřené na dluhové poradenství a sociální práci.

Identifikace	Pohlaví Věk Pracovní zkušenosti	Jaké jsou Vaše pracovní zkušenosti? Jak dlouho se této práci věnujete?
Cíle práce	Cíle Motivace Pomoc	Jaké nejčastější cíle si s klientem nastavujete? Jak klienta motivujete? Jakou pomoc klientovi nabízíte?
Postup práce	Konzultace Strategie při práci s klientem	Jak časté jsou Vaše konzultace s klientem?

		Jaké využíváte strategie při práci s klientem?
Související problémy	Rodinný život Společenský život Zaměstnání	Má rodinný život vliv na dluhy klienta? Jaký vliv na dluhy má společenský život klienta? Jaké problémy se zaměstnáním mohou u klienta s dluhy nastat?
Úspěšnost	Úspěšnost spolupráce s klienty Osamostatnění Prevence	Jakou máte úspěšnost spolupráce s klienty? Po skončení konzultací jsou klienti schopni řešit problémy s dluhy samy? Jak předejít dluhové pasti?

3.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor představují sociální pracovníci organizací, které se zabývají dluhovou problematikou a dále pracovníci z řad právníků, kriminalistů a dalších na území Jihočeského kraje, kteří se nějakým způsobem angažují v této oblasti. Dotazovaní byli vybráni tak, aby zastupovali širší škálu osob, které se při výkonu své profese zabývají zadluženými lidmi, pracují s nimi, snaží se jim pomoci ven ze svízelné finanční situace, do které se dostali buďto svým nezodpovědným chováním nebo např. ztrátou výdělku apod.

Celkově se výzkumu účastnilo pět pracovníků a tabulka č. 1 ukazuje základní informace o nich. Tito pracovníci byli kontaktováni přes email, na základě čehož byly domluveny schůzky na rozhovor. Byli vybráni z nejznámějších organizací, jež se zabývají dluhovým poradenstvím. Celkový počet byl stanoven informačním vysycením souboru.

Tabulka č. 1: Výzkumný soubor

Dotazovaná osoba	Pohlaví	Věk	Organizace	Délka praxe
Jana	Žena	25	Občanská poradna	0,5 roku
Tereza	Žena	28	Občanská poradna	3,5 roku
Petr	Muž	59	Právník	34 let
Anna	Žena	26	Krizové centrum	3/4 roku
Pavel	Muž	48	Kriminalista	24 let

Zdroj: Vlastní výzkum

3.3 Realizace výzkumu a jeho etická stránka

Dotazovaní informanti byli předem seznámeni s účelem rozhovoru, tj. jako podklad ke zpracování této bakalářské práce. Dle jejich zájmu mohou být informováni o výsledcích výzkumného šetření.

Rozhovory probíhaly od července 2018 do ledna 2019 a uskutečnily se na klidných místech, kde bylo možné se plně soustředit na dané otázky. Odpovědi byly zaznamenány na diktafon a poté přepsány do písemné podoby v podobě záznamů. Průměrná doba rozhovorů byla přibližně 30 minut.

Účastníkům výzkumu byla přislíbena anonymita, kterou jim zaručuje informovaný souhlas, jenž se nachází v příloze bakalářské práce. Podepsáním tohoto souhlasu stvrdili, že souhlasí s nahráváním rozhovorů. Tři informanti s nahráváním souhlasili, dva nikoli. Konkrétním důvodem nesouhlasu byl nedostatek času informantů, proto dané rozhovory byly pouze písemné přes email.

3.4 Způsob vyhodnocení dat

Pro snadnější zpracování a vyhodnocení dat byla vybrána technika otevřeného kódování, kdy byly k jednotlivým odpovědím a údajům v rámci provedených rozhovorů s informanty přiřazeny kódy, které byly následně zpracovány do kategorií (Hendl, 2016).

4 Výsledky

4.1 Nejčastěji využívané strategie

Tabulka č. 2: Nejčastěji využívané strategie s lidmi v dluhové pasti

Přístup orientovaný na úkoly
Samostatnost
Důvěra
Celková informovanost
Individualita
Trpělivost
Empatie

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce jsou vypsány nejčastěji využívané strategie, které využívají pracovníci při práci se zadluženými klienty. Komunikační partneři využívají individuální přístup, podle potřebné pomoci klientů: *„Nejdříve identifikuji příčiny problému či události, probereme průběh s dopady na klienta, uvolníme emoce. Následně hledáme řešení a stabilizujeme klienta,“* vysvětluje Pavel. Co se týče nejčastěji využívané strategie při práci s lidmi v dluhové pasti, pak je využíván zejména úkolově zaměřený přístup: *„Využíváme přístup orientovaný na úkoly. Klienti si vše udělají samy, co my jim za úkoly zadáme. Neměli bychom nic udělat za ně,“* dodává Anna. U komunikační partnerky Terezy jsou zaměřeni takto: *„Při práci s klientem využíváme přístup orientovaný na úkoly, kdy při individuálním plánování si s klientem stanovíme cíle a naplánujeme úkoly, které povedou k jejich splnění.“*

4.2 *Systém pomoci*

4.2.1 *Cíle*

Tabulka č. 3: Nastavené cíle

Prožít a překonat traumatizující událost
Zmapování dosažitelných cílů – klient nezná své dluhy
Informovanost o právech a povinnostech
Získání všech podkladů k oddlužení
Individuální cíle, podle potřeb klienta
Nejrychlejší a nejlepší pomoc z těžké situace
Celková orientace v jednotlivých dlužích

Zdroj: Vlastní výzkum

Sociální pracovníci si volí cíle společně s klienty podle jejich potřeb: „*Nelze říci obecně, každý klient přijde do poradny v jiné situaci a s jinou zakázkou,*“ sděluje Jana. Jedná se tedy o individuální přístup. Podle Petra je pro klienta důležité: „*Aby vyšel co nejlépe a co nejrychleji z jeho svízelné finanční situace.*“ A dodává, že s tím souvisí také: „*Prožít a překonat s klientem traumatizující událost.*“

V první řadě klienta informují o právech a povinnostech: „*Klienti většinou neví nic, co se týče jejich dluhů. Takže prvním cílem je zmapování aktuální dlužné částky a podle toho navrhne nějaké řešení,*“ konstatuje Anna. Dále pak zmapují a získají všechny podklady k jejich situaci. Nakonec společně navrhnu řešení.

4.2.2 *Motivace*

Tabulka č. 4: Motivace klientů

Rodina, děti, přátelé
Motivace ke klidu a řešení s rozvahou

Zlehčení situace – důležitější životní hodnoty

Pochvala

Lepší budoucnost

Splnění nastaveného cíle

Pozitivní stránka

Nastavení zrcadla

Zdroj: Vlastní výzkum

„Klienta se snažím motivovat zejména tím, co ho všechno pozitivní čeká, když si splní svůj cíl, který si na konzultaci stanovil,“ snaží se vysvětlit Tereza. Klienti jsou často motivováni přes rodinu, děti a přátele. *„Ptám se, jestli jsou ženatí či vdáni nebo mají partnera a chtějí se brát. Takže většinou samozřejmě rodinu mají, takže říkám kvůli dětem,“* dodává Anna. Ti jsou pro klienta motivací pozitivní, kdy společně s plněním nastavených cílů vidí lepší budoucnosti. Pavel naopak motivuje klienty nastavením zrcadla: *„Nastavuji mu zrcadlo, připravuji ho na budoucí role a vzbuzuji v něm pocit potřeby.“* Určitě je dobré také klienta trochu uklidnit odlehčením situace, že peníze nejsou všechno: *„Pro odlehčení situace lze klientovi – dlužníkovi připomenout, že jde „jen o peníze“ a že jsou i jiné, důležitější životní hodnoty,“* shrnuje Pavel.

4.2.3 Nabízená pomoc

Tabulka č. 5: Nabízená pomoc

Prožít událost – emoční podpora, naslouchání

Nastítnit a zprostředkovat možnost řešení

Orientace v celkové situaci

Informování o právech a povinnostech

Sběr dokumentů – veškeré informace k dluhu

Propojení ostatních oborů – všeobecný rozsah

Komunikace s úřady

Administrativa

Zdroj: Vlastní výzkum

„Klientovi je vždy nabízena jen taková pomoc, kterou mu můžou poradci v rámci služby a pracovních postupů nabídnout,“ podotýká Tereza. Petr se snaží se svými klienty o všeobecný rozsah a propojení více oborů (převážně z práva) při řešení problému: „Nejde vždy pouze o jednostranné zaměření na dluhovou, tedy zejména finanční, problematiku, často je nutno zapojit do řešení jeho situace znalosti z dalších oborů práva, které se vzájemně prolínají, ovlivňují a navazují na sebe.“ Konkrétní pomoc se poté vztahuje především na pomoc v oblasti komunikace s úřady (např.: exekutorským) a administrativu s tím spojenou: „Pomáháme se zjištěním výše dluhu, sepsáním žádosti o splátkový kalendář, odkazujeme klienty na ostatní potřebné instituce,“ nastiňuje situaci Jana. Dále pak poradci pomáhají s oddlužením, především se sepsáním a podáním návrhu: „Také je podstatný sběr dokumentů k návrhu na oddlužení, sepsání a podání tohoto návrhu,“ uzavírá Jana.

4.2.4 Četnost konzultací

Tabulka č. 6: Četnost konzultací

Žádné

Podle individuální potřeby

Minimálně 1krát týdně

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci pomoci lidem v dluhové pasti je pomoc poskytována formou odborných konzultací, jejichž četnost se odvíjí od každého případu individuálně: „To nelze říci obecně, závisí to na potřebách klienta a na stavu a vývoji jeho finanční situace,“ podotýká Petr. Také je to podle snahy a ochoty samotného zadluženého svůj problém řešit: „Většinou přijdou poprvé samy. Pak už se tak polovina nikdy neukáže, protože zjistí, že by pro to měli něco udělat,“ stěžuje si Anna.

4.3 Faktory

4.3.1 Rodina

Tabulka č. 7: Vliv rodiny

Příčina dluhového stavu
Negativní vliv
Pozitivní vliv
Podpora – psychická, finanční, potravinová, apod.
Nesprávné hospodaření
Životní styl

Zdroj: Vlastní výzkum

Rodinný život ovlivňuje dluhy klienta jak negativně, tak pozitivně: „*Nesprávné hospodaření v rodině má podobně neblahý vliv na finanční situaci jako třeba neúspěšné podnikání,*“ vysvětluje Petr. Pozitivní vliv může být ve směru podpory od rodiny, ta bývá převážně psychická a finanční: „*Má od rodiny tu podporu, kterou potřebuje, především finanční, psychickou, potravinovou a podobně,*“ shrnuje Jana. V poradnách mají i takové klienty, kteří v rodině s dluhy žili, sami mají dluh, ale chtějí se ho zbavit: „*Máme klienty, kteří mezi dluhy vyrůstali, dluh jim vznikl z úplně primitivního problému a oni by se ho rádi zbavili a žili dál bez dluhů,*“ dodává Anna. Jeden z negativních vlivů na klienta může být ten, že klient je od narození veden k tomu, že dluhy a exekuce jsou naprosto normální, a tak mu nepřijde v dospělosti divné, že on sám dluhy má: „*Jsou klienti, kteří si myslí, že mít dluhy, exekuce, insolvenční a podobně je naprosto normální, k životu patří a nijak to řešit nechtějí,*“ stýská si Anna. Takový klient většinou svou situaci ani neřeší. Další negativum vlivu rodiny shrnuje Pavel slovy: „*Může to být jedna z příčin vzniku dluhového stavu, např.: manželka je náročná blondýna.*“

4.3.2 Společnost

Tabulka č. 8: Vliv společnosti

Negativní vliv
Příjmy a výdaje
Komparace s okolím

Zdroj: Vlastní výzkum

Společnost ovlivňuje klienta s dluhy spíše negativně, ale samozřejmě je to vše individuální: „*To záleží na tom, jak moc se člověk nechá společenským životem strhnout,*“ vysvětluje Tereza. Klient se většinou snaží srovnávat s okolím, a proto si dopřává více, než může: „*Pak jsou lidé, kteří utrácejí a utrácejí a utrácejí a chtějí si dopřát to, co vidí ve společnosti okolo sebe a takoví lidé si pak berou rychlé půjčky, které mají vysoké úroky a úroky z prodlení a zadluží se ani neví jak rychle,*“ stěžuje si Tereza. I když si častokrát spočítá své výdaje a příjmy a zjistí, že jeho výdaje jsou mnohem vyšší než příjmy, nezastaví ho to v užívání si života: „*S klienty sepisujeme pravidelně jejich příjmy a výdaje, aby si uvědomili, za co a kolik utrácejí. Často zjišťují, že si dopřávají více, než mohou. Ovšem někteří jsou takoví, že ani tento soupis je nezastaví a půjčky si stále berou,*“ dodává Anna

4.3.3 Prevence

Tabulka č. 9: Prevence dluhové pasti

Edukace finanční gramotnosti
Legislativní zákaz inzerce půjček
Přebírání všech dokumentů
Finanční plánování a rezerva
Kapesné od rodičů

Zdroj: Vlastní výzkum

„Nejdůležitější prevencí je pravidelné tvoření svého rozpočtu, aby klienti věděli, jaké jsou všechny jejich příjmy a jaké jsou jejich náklady, aby tak mohli uvažovat do budoucna a uvědomili si, co si můžou dovolit hned a na co je potřeba si například našetřit,“ vysvětluje Tereza). Prevence je velmi potřebná pro všechny lidi v dluhové pasti. Klienti by měli řešit vše včas a přebírat veškerou dokumentaci: *„Stačí vše řešit včas,“* říká Anna *„Především přebírat dokumenty, číst je, neodkládat je, ale reagovat na ně,“* dodává Jana. V dnešní době kouká spousta lidí na televizi. V té se objevují především reklamy na zboží, jídlo nebo půjčky. Takové reklamy by se podle Pavla měly legislativně zakázat, aby lidi nelákali k dalšímu půjčování a neoklamávali je: *„Legislativně zakázat inzerci levných půjček, která je od svého začátku klamavou reklamou na lidi ničující produkt.“* Celkovou prevencí proti zadlužení je určitě finanční plán, který by měla mít sepsaný každá domácnost, kde by si členové rodiny postupně plánovali svoje příjmy a výdaje a různé rezervy: *„Je nutno mít přehled a strážlivou prognózu o příjmech a pečlivě a citlivě zvažovat všechny svoje výdaje. Nutné jsou samozřejmě také rezervy pro případ nenadálých událostí, třeba ztráty zaměstnání nebo zdravotních komplikací,“* nastiňuje Petr. Posledním bodem prevence je určitě edukace finanční gramotnosti na školách, společně se spojením kapesného od rodičů: *„Další důležitou prevencí je i vědomí celkové finanční gramotnosti, která se již vzdělává na základních školách, ale stále není dostačující. Již rodiče by měli vést své děti k určité zodpovědnosti v nakládání s financemi, užitečným nástrojem, jak toto děti naučit je například kapesné,“* shrnuje Tereza.

4.3.4 Zpracování výsledků podle kazuistik

Dotazovaný číslo 1:

Jako první odpovídala na stanovené otázky žena ve věku 25 let z občanské poradny charity, která se zabývá při své pracovní činnosti dluhovým poradenstvím, komunikací s exekutory, připravuje návrhy na oddlužení či splátkové kalendáře apod. Této práci se věnuje teprve krátkou dobu.

Jak uvádí, každému klientovi se věnuje individuálně, každý přichází s jiným problémem, jehož společným znakem je však zadluženost a neschopnost splácet své závazky vůči věřiteli či věřitelům.

Své klienty se snaží motivovat povzbuzením a pochvalou.

Její hlavní činností je pomoci klientovi s veškerými dokumenty, které se jeho zadlužení týkají, poradit mu, na které další instituce se má obrátit s žádostí o pomoc, o oddlužení apod.

Frekvence styku s klienty je v průměru jedna za týden, kdy se snaží tato pracovnice klienta podporovat v tom, aby hospodařil lépe se svými finančními prostředky, aby se již dále nezadlužoval.

Co se týče strategie, pak informantka uvedla, že závisí na problému daného klienta.

Rodina a její podpora je pro klienta podle ní přínosem, podporou. Problémem je, že osoby s vysokou zadlužeností a s jednou či více exekucemi je v dnešní době těžké zaměstnat, neboť to souvisí s větší vytížeností účetních dané firmy.

Jak informantka vypovídá, je těžké motivovat k řešení vysoké zadluženosti lidi ze sociálně vyloučených lokalit. Tzv. schovávat hlavu do písku nepomůže, je nutné s věřiteli či exekutory spolupracovat, nezapírat se, vyzvedávat si poštu, projevit snahu o řešení dané tíživé finanční situace.

Dotazovaný číslo 2:

Další dotazovanou byla také žena, a to ve věku 28 let, která pracuje s lidmi v dluhové pasti již delší dobu, a to 3,5 roku jako vedoucí agendy oddlužení.

Její hlavní činností je zpracování a podávání návrhů na oddlužení, pro kterou je od července 2018 nutná akreditace. Poskytuje také poradenství z hlediska zadlužení i oddlužení (práva a povinnosti dlužníka i věřitele v rámci exekučního řízení apod.).

Motivací pro dlužníky je to, že např. při oddlužení může žít po splnění všech podmínek daných zákonem klidným životem bez strachu z exekutorů.

Schůzky s jednotlivými klienty se odvíjejí od každého jednotlivého případu, je nutný individuální přístup k řešení každého problému klienta.

Používanou strategií je úkolově orientovaný přístup, přičemž snahou není hodnotit, ale pomoci se zorientovat v dané situaci a možnostech oddlužení. K zadlužení vedou dle praxe různé důvody, ať už je to nezodpovědnost jedince nebo snaha pomoci zadluženému, kdy se nakonec dostanou do problémů a finanční tísně oba, tedy jak dlužník, tak i spoludlužník.

Společenský život vede každý člověk jiný, někteří si chtějí dopřát, jiní šetří. I tato informantka uvádí jako negativum zadluženosti problémy v zaměstnání či při hledání nové práce z důvodů exekucí na plat, kdy následně není zadlužený člověk schopen dluhy splácet, jelikož nemá z čeho.

Úspěšnost práce se zadluženými osobami je dána tím, jak jsou ochotni spolupracovat, zda je klient správně motivován svou svízelnou finanční situací řešit a vyřešit.

Klienti jsou si pak většinou schopni již spoustu věcí z hlediska svého zadlužení a oddlužení vyřídit sami (komunikace s exekutory, zajištění potřebných dokumentů apod.). Jako prevenci vyzdvihuje informantka finanční gramotnost a výchovu dětí v rodinách.

Dotazovaný číslo 3:

Třetím dotazovaným byl právník nejmenované společnosti zabývající se zejména oddlužováním zadlužených osob, muž ve věku 59 let, který se práci s převážně zadluženými lidmi věnuje již delší dobu. Od roku 2012 je společníkem firmy.

V rámci zadluženosti upozorňuje na zkušenosti s konkurzy a oddlužením občanů. Snaží se klienty motivovat k tomu, aby své problémy řešili co nejrychleji, aby se vyhnuli exekucím, aby s věřiteli komunikovali a spolupracovali.

Jako významný pozitivní faktor vyzdvihuje rodinu, která může ve svízelné situaci dlužníkovi ulevit. Svým klientům se snaží pomoci především z hlediska práva, kdy přístup ke klientům je individuální podle potřeby a toho, jaký problém je s klientem řešen.

Důležitá je pro něj při práci se zadluženými osobami důvěra klienta v to, že udělal správně, když se obrátil na odborníka. Tato důvěra vede k tomu, že klient nic nezamlčí a spolupracuje.

V rodině vidí jak pozitivní, tak i negativní faktor (neúspěšné podnikání, špatné hospodaření apod.). Každý by podle něj měl zvážit své vlastní možnosti, zda na danou věc má, nebo nemá.

Z hlediska společenského vlivu na zadluženost vidí tento informant problém v tom, že někteří lidé dávají rádi najevo své drahé oblečení, automobily, a to i v případě,

že si na ně půjčili, splácejí je a jsou již v dluhových problémech, přesto si však nejsou schopni tyto drahé věci odřeknout a dále se zadlužují.

I tento informant vidí mezi závažnými negativy zadluženosti problémy v zaměstnání či s hledáním nové práce. Svou úspěšnost vidí v tom, že se klienti vracejí pro radu a pomoc, žádají o zastupování ve věci zadlužení apod.

I podle něj jsou klienti po konzultacích ve většině případů schopni své problémy řešit již sami a snaží se vyvarovat dalšího sklouznutí do dluhové pasti.

Jako prevenci zadlužování uvádí správné hospodaření s finančními prostředky v domácnosti a nepodléhání reklamním kampaním některých společností či bank. Podstatné je mít přehled o příjmech a výdajích a dělat si rezervy pro nenadálé případy.

Jako velké pozitivum uvádí tento informant bezplatné insolvenční poradny, jež umožňují zadluženým lidem obrátit se na odborníky o radu a pomoc.

Dotazovaný číslo 4:

I další dotazovanou je žena ve věku 26 let, která pracuje v občanské poradně, a to sice krátce, ale snaží se dále vzdělávat. Nejčastějším cílem v její práci s klienty je zmapování jejich dluhové situace a navržení řešení.

Klienty se snaží motivovat z hlediska rodiny a dětí. Jak uvádí, pokud je to někomu jedno, že dluží, kam se podívá, tak si myslí, že motivace nepomůže, ať je jakákoliv, čímž chce říct, že klient musí chtít sám svůj problém řešit a vyřešit.

Snaží se klienty učit komunikaci s příslušnými úřady, práci s administrativou, doklady a dokumenty. Konzultace a jejich častost je individuální, jak sama informantka opět uvádí, kdo chce svou neutěšenou finanční situaci řešit, ten se snaží a na konzultace chodí, kdo nechce, ten se ukáže jednou a již ho znovu nevidí.

I zde je využíván přístup orientovaný na úkoly, tedy klient udělá to, co mu informantka řekne, společně pak vše proberou a prodiskutují a snaží se hledat co nejlepší řešení daného problému, tedy zadlužení. Jak informantka uvádí, rodinný život má na zadluženost jedinců či celé rodiny velký vliv.

Z hlediska vlivu společenského života klienta na jeho zadluženost se snaží o evidenci příjmů a výdajů, i když ani to mnohdy nepomáhá a klient i když ví, že na danou věc nemá, stejně si ji koupí a půjčí si na ni.

I tato informantka uvádí potíže klienta v rámci zaměstnání ohledně exekucí na plat. Všechny insolvenční návrhy byly klientům této společnosti schváleny, dá se tedy hovořit o vysoké úspěšnosti řešení dluhů a oddlužení klientů. Své záležitosti si jsou klienti pak již schopni řešit podle informantky sami. A co se týče prevence dluhové pasti, pak je podstatné řešit vše včas.

Dotazovaný číslo 5:

Poslední rozhovor byl vedený s kriminalistou ve věku 48 let, jenž se zabývá certifikovaným krizovým interventem pro oběti trestných činů (čtyři roky).

Jeho cílem je s klientem prožít celou traumatizující událost, kterou zadlužení pro každého člověka bezesporu je. Za motivaci považuje tento informant to, že klientovi nastaví zrcadlo, aby měl snahu se změnit, pracovat na sobě, snažit se o vyřešení celé dluhové situace. Jak sám uvádí, jeho konzultace probíhají na „místě činu“ anebo na úřadovnách.

S klienty se snaží pracovat na bázi empatického rozhovoru, který provází často emoce. Poté se snaží klienta uklidnit, probrat s ním danou situaci a možnosti řešení. V případě, že je nutné povolat jiného odborníka, pak tak učiní.

Co se týče rodiny, pak s humorem uznává, že příčinou vysoké zadluženosti manžela může být náročná manželka. A z hlediska vlivu společenského života na zadluženého člověka je toho názoru, že kdo má dluhy, má i deprese a podobné stavy a do společnosti se tudíž nehrne.

I tento informant preferuje jako preventivní opatření dluhové pasti a vysokého zadlužení učení již dětí finanční gramotnosti a dále vzor rodičů a jejich správné hospodaření s finančními prostředky v rodině. Jak sám respondent uvádí, zakázal by klamavé a podbíživé reklamy nabízející tzv. výhodné půjčky, které mají na mnoho lidí ničující vliv z hlediska zadluženosti.

5 Diskuze

Bakalářská práce byla zaměřena na práci pracovníků různých organizací se zadluženými lidmi. Cílem práce bylo zmapovat názory sociálních pracovníků a ostatních odborníků pohybujících se v oblasti zadluženosti obyvatel.

Výzkumem bylo dokázáno, že sociální pracovníci a ostatní pracovníci pracující se zadluženými klienty jsou potřeba stále více. Lidí v dluhové pasti přibývá. Je tomu tak kvůli moderní společnosti, jež lidi kolem sebe velmi ovlivňuje. Doba jde dopředu a lidé potřebují stále něco novějšího a modernějšího, využívají různé slevy, které vidí v upoutávce v televizi. Berou si samé půjčky a pak neví, jak z toho koloběhu ven. Obrací se tedy na organizace nabízející dluhové poradenství.

Dle Dvořákové et al. (2011) zadlužení jednotlivců či rodin přináší řadu problémů do partnerských a rodinných vztahů, má za následek jejich rozpad a další negativní jevy, kterými může být např. ztráta bydlení, nedostatek prostředků na základní potřeby. V neposlední řadě zadlužení způsobuje také psychosomatické potíže v důsledku dlouhodobé tíživé finanční situace a další.

Nejčastěji využívané strategie

Během rozhovorů jsem zaznamenala, že pracovníci s klienty využívají nejčastěji přístup orientovaný na úkoly. Tento přístup spočívá v tom, že po konzultaci, rozboru a analýze stávající finanční situace zadluženého klienta jsou stanoveny úkoly k řešení dané finanční situace klienta, které musí on sám plnit, např. připravit všechny podklady, komunikovat s úřady, s exekutory, věřiteli apod. Společně s tím využívají individuální přístup podle toho, jakou pomoc klienti potřebují. Všechna tato tvrzení se shodují s tím, co píše ve své knize Matoušek (2013) o zjištění veškerých informacích ke klientově problému a upřesnění si důležitosti všech pohledávek.

Během konzultací jsou pracovníci empatičtí a trpěliví, aby si získali klientovu důvěru. S tím se shoduje i výrok Kopřivové (2009) o získání důvěry, která udává jako příklad neodmítnutí pozvání na kávu. Důvěra je během celého procesu velice důležitá.

Systém pomoci

Pomoc zadluženým osobám je nabízena ve formě odborného sociálního poradenství, které upravuje zákon č. 106/2006 Sb., o sociálních službách. Konkrétní činnosti,

na které se odborné sociální poradenství zaměřuje, upravuje vyhláška č. 505/2006 Sb., jež pojednává například o zprostředkování kontaktu, poskytnutí poradenství v různých oblastech a pomáhá při uplatňování práv (MPSV, 2019). Pracovníci nabízejí klientům pomoc podle jejich potřeb. Konkrétně si s nimi nastavují určité cíle, které samozřejmě musí být pro klienta dosažitelné. Stejně jako Matoušek (2013), tak i informační partneři tvrdí, že podstatou celé pomoci je především podání veškerých důležitých informací, aby se klient dokázal zorientovat ve svých pohledávkách. Konkrétní pomoc poradců se vztahuje především na pomoc v oblasti komunikace s úřady (např.: exekutorským) a administrativě s tím spojené. Dále pak poradci pomáhají s oddlužením, především se sepsáním a podáním návrhu.

Je také důležité, aby pracovníci klienty motivovali. Důležitým prvkem motivace je rodina, přátelé a blízcí. Samotného klienta potom motivuje úspěšné plnění daných cílů a vidina lepší budoucnosti. Klient by si samozřejmě měl také uvědomit, že jsou důležitější hodnoty v životě než peníze, konkrétně například zdraví. Tím neříkám, že by klient svoji situaci neměl řešit, to je každopádně velmi důležité, ale měl by dbát i na ostatní věci.

Matoušek (2013) ve své knize uvádí, že počet konzultací sociálního pracovníka a klienta se určuje podle situace klienta. Toto tvrzení potvrzuje také většina komunikačních partnerů. Někteří klienti se jednou přijdou optat na situaci, zjistí, že pro lepší časy musí něco udělat a už nikdy nepřijdou. Pak jsou ale klienti, kteří využívají častých konzultací ke své vlastní motivaci, že se jim všechno daří.

Faktory ovlivňující dluhovou past

Dvořáková et al. (2011) ve své knize uvádí, že dluhová past vzniká nedostatkem finančních prostředků, které se týkají především rodiny. Ministerstvo financí (2019) popisuje dluhy jako nekonečnou spirálu jedinců a rodiny, kteří stále dokola uzavírají půjčky a snaží se tím „vytlouct“ starou půjčku. To může způsobit velký problém jak tedy po finanční stránce, tak po stránce psychické.

Ve výzkumu se komunikační partneři shodli, že rodinný život na dluhy klienta vliv má, a to jak pozitivní, tak negativní. To je ovšem u každého individuální. Informanti v rozhovorech uvádějí jako pozitivní vliv rodiny na klienta hlavně podporu, kterou klient potřebuje, především finanční, psychickou, potravinovou a jinou.

Negativním vlivem se podle respondentů myslí to, že se klient do dluhové pasti dostane sám, například díky své minulosti (gamblerství, drogy a jiné) a dostane tím do problémů ve většině případů i svoji rodinu. Určitě klienta ovlivňuje i prostředí, ve kterém vyrůstal. Jsou tací, kteří žili v dlužích od malička a přijde jim normální, že v dospělosti dluhy mají také. Svoji situaci dále tedy řešit nechtějí.

Dalším vlivem na dlužníka má určitě i společnost. V očích komunikačních partnerů má spíše ten negativní vliv. Když klient navštíví poradnu zaměřenou na dluhové poradenství, poradce s ním udělá soupis příjmů a výdajů, aby klient viděl, jak na tom finančně je. Ve většině případů to ale klienta nijak nerozhází. Potřebuje si totiž zrovna koupit novou lednici, lepší, než má soused. A takto přemýšlí většina klientů, mají potřebu se neustále srovnávat s okolím, být lepší než ostatní. Chybou ale je, že už nevidí tu negativní stránku, kterou ubližují sobě a své rodině a řítí se do finančního problému.

Základním bodem prevence dluhové pasti je řešit vše včas, přebírat veškeré dokumenty a reagovat na ně. Kowalská (2014) uvádí několik kroků, jak předejít dluhové pasti. S informanty se shoduje v důležitém bodě, a to v nutnosti disponovat finanční rezervou. Finanční rezerva je důležitá hlavně do budoucnosti. Nikdy nikdo neví, co se může stát, člověk může onemocnět, může se něco rozbít apod. S rezervou souvisí právě finanční plánování, které podle Syrového (2014) znamená uvědomění si svých cílů. Díky finančnímu plánu máme na tyto své vysněné cíle dostatek financí, protože si je plánujeme dopředu.

O dlužích a dluhové pasti by se určitě mělo více mluvit ve školách. Konkrétně určitě už od základních škol, aby i děti chápaly, že si na své finance musí dávat pozor. Společně se školou by měli informace předávat i rodiče, kteří by svým dětem měli dávat vhodné kapesné, aby se děti naučily s penězi hospodařit a popřípadě si našetřit na něco, co si moc přejí.

Bylo by za potřebí vhodné legislativy, jež by omezila reklamy na levné půjčky v televizi, kterým samozřejmě lidé věří. Ale takovéto věci mají vždycky nějaký háček. Například vysoké úroky, které mají většinou ve smluvních podmínkách napsané velmi drobným písmem, aby to klient nemohl přečíst.

Mezi další faktory, které ovlivňují dlužníky, patří například malá informovanost o dluhovém poradenství. Současný právní řád ČR umožňuje některá řešení vysoké

zadluženosti, ne všichni zadlužení ji však využívají pro nedostatečnou informovanost anebo z různých dalších důvodů (insolvenční zákon). Je proto nutné zadlužené lidi vhodnou formou informovat o možnostech oddlužení, o zákonných opatřeních, nabídnout jim odborné poradenství a pomoc dostat se z tíživé finanční situace, jež postihuje většinou celou rodinu, a tím i stát.

Některá výše uvedená zákonná opatření by měla přispět ke snižování zadluženosti občanů, avšak zdali jde o krok vpřed, ukáže až čas. Je zřejmé, že také moc soudních exekutorů je v posledních letech již omezována. Svědčí o tom mnohé kauzy, jež na exekutory nekladou příliš dobré světlo. Je však nutné, aby si dlužníci uvědomili, že závazky je nutné platit a splatit v řádném termínu i s úroky, které ovšem nesmějí být v rozporu s dobrými mravy, tedy nepřiměřeně vysoké s ohledem k půjčené částce.

Je nutné nenechávat vydělávat různé lichváře, kteří využívají finanční tísně lidí a poskytují jim půjčky s vysokým úrokem, které tito lidé nejsou nakonec schopni splácet, jejich dluh narůstá a narůstají s tím spojené problémy (různé nekalé vymáhání dluhů, zastrasování dlužníků, vydírání apod., které může v některých případech skončit i tragicky).

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat názory sociálních pracovníků a ostatních odborníků pohybujících se v oblasti zadluženosti obyvatel.

Jak je zřejmé z teoretické části práce, která byla zpracována na základě rešerše odborných literárních zdrojů zabývajících se daným tématem této práce, a dále z výsledků výzkumného šetření, zadluženost občanů ČR je vysoká a je proto nutné provádět účinná a efektivní opatření, a především prevenci v této oblasti.

Sociální práce se zadluženými osobami, které se ocitly v dluhové pasti anebo již čelí exekucím, je náročná. Jde o práci s lidmi ve velmi tíživé životní situaci, kdy si často již sami nedokáží poradit a najít vhodné řešení, jak se z dluhů dostat.

Jak ukázalo výzkumné šetření, jež probíhalo formou rozhovorů s vybranými respondenty z řad právníků, sociálních pracovníků a dalších, zadlužení lidé, kteří se odhodlají svou tíživou situaci řešit, mají ve své činnosti a odborném poradenství velkou podporu, sami se však musí také přičinit k řešení a vyřešení svých dluhů, pracovat na sobě, vyhýbat se dalšímu či novému zadlužování, naučit se hospodařit s penězi, vytvářet si rodinný rozpočet příjmů a výdajů, tvořit si rezervu pro případ nemoci či dalších nenadálých situací, kdy bude snížen jejich příjem anebo jej ztratí a další.

Důležitá je především prevence, a to zejména z hlediska učení finanční gramotnosti, z hlediska výchovy dětí v rodinách a vedení jich ke správnému hospodaření, např. formou kapesného.

Jak vyplývá z praktické části práce, rodina může, ale také nemusí být dlužníkovi podporou při řešení své dluhové situace. Rodinné zázemí však napomáhá, jak se z dané situace dostat. Z hlediska společenského by člověk měl zvažovat, na co má a na co ne, měl by odhadnout výdaje úměrně ke svým pravidelným příjmům, měl by se naučit šetřit a dělat si rezervy pro případ nenadálých životních situací.

Závěrem lze konstatovat, že lidé se zřejmě zadlužovat jen tak nepřestanou. Je to dáno i tím, že mít dluhy, tj. splátky či závazky u různých bankovních i nebankovních společností, je dnes pro naši společnost normální. Je však také nutno půjčené prostředky vracet, a to i s úroky, což mnoho lidí z různých důvodů nezvládá.

Je tedy lepší si vůbec nepůjčovat, nebo alespoň dobře zvažovat na co si půjčit a vědět, jak případný dluh pak splácet a zda na jeho splacení vůbec dotyčný bude mít dostatek finančních prostředků.

Seznam použité literatury

1. ARMÁDA SPÁSY, © 2016. *Kdo jsme*. [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: www.armadaspasy.cz/o-nas/kdo-jsme
2. ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN, 2008. *Exekuce majetku: co vám exekutor nesmí zabavit*. [online]. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: www.dluhy.obcanskeporadny.cz/index.php/clanky/34-clanky/59-exekuce-majetku-co-vam-exekutor-nesmi-zabavit
3. BEJAKOVIĆ, P., 2016. Personal over-indebtedness in European Union as a factor of social exclusion. In: *Revija Za Socijalnu Politiku*. 137-154. DOI:10.3935/rsp.v23i1.1283
4. BIČÁKOVÁ, O., 2012. *Kdy máte nárok na podporu v nezaměstnanosti?* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: www.mpsv.cz/cs/14156
5. ČLOVĚK V TÍSNÍ, 2017. *Dluhové poradenství*. Praha: Člověk v tísní, o.p.s. [online]. [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/dluhove-poradenstvi
6. DISNEY, R., GATHERGOOD, J., WEBER, J., 2015. Credit counseling: A substitute for consumer financial literacy? In: *Journal of Pension Economics and Finance*. 466 – 491. DOI: 10.1017/S1474747215000219
7. DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L. et al., 2011. *Finanční vzdělávání pro střední školy, se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9.
8. EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY, 2012. *Jednotlivé fáze exekučního řízení*. [online]. [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/808-13-jednotlive-faze-exekucniho-rizeni?w=
9. GLADIŠ, D., 2002. *Jak sestavit osobní finanční plán*. [online]. [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: www.penize.cz/investice/15109-jak-sestavit-osobni-financi-plan
10. GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3379-1
11. HÁLEK, V., 2011. *Insolvence ABC*. Bratislava: DonauMedia, s. r. o. ISBN 978-80-89364-20-6

12. HÁLEK, V., 2019. *Prezentace k přednáškám z předmětu Krizový management: Insolvenční řízení*. In: Halek.info [online]. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <http://halek.info/prezentace/krizovy-management-cviceni4/kmcv4.php?projection&l=7&p=17>
13. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum*. 4. Vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9
14. HOLASOVÁ MALÍK, V., 2014. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-4315-8
15. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA, 2017. *Dluhové pasti: náš společný problém*. [online]. [cit. 2018-01-09]. Dostupné z: www.charita.cz/aktualni-projekty/odstranme-dluhove-pasti/dluhove-pasti-nas-spolecny-rproblem/
16. JANDA, J., 2011. *Spořit nebo investovat?* 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3670-9
17. JEŽEK, M., ŠTIKA, M. *Jak vyzrát na exekuce*. Brno: BizBooks, 2013. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-802-6500-704
18. JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ, 2018. *Důležité informace k otázkám týkajících se oddlužení*. [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.jihoceskarozvojova.cz/jihoceska-rozvojova/obcanska-poradna/caste-dotazy/dluhova-problematika/dulezite-informace-k-otazkam-tykajících-se-oddlužení.html>
19. KOLAŘÍK, M., LEČBYCH, M., ŠMAHAJ, J., PROCHÁZKA, R., 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-4451-3
20. KOPŘIVOVÁ, J., 2009. Člověk v tísní realizuje terénní sociální práci jako účinnou variantu dluhového poradenství. In: *Sociální práce*. 2/2009, 10-13. ISSN 1213-6204
21. KOWALSKÁ, R., 2014. *Ekonomika pro střední zdravotnické školy*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-9323-0
22. KRÁLOVÁ L, 2017. *Zadlužení jednotlivců pokládá za vážný problém 71 % lidí*. Deník.cz. [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/zadluzeni-jednotlivcu-poklada-za-vazny-problem-71-procent-lidi-20170523.html>

23. KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R., 2012. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3843-7
24. MAHROVÁ, G., et al., 2008. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2138-5
25. MATOUŠEK, O., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. 1. Vydání. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-262-0366-7
26. MATOUŠEK, O., 2013. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-7178-549-0
27. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÁ REPUBLIKA, 2013. *Základní informace*. [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: www.psfv.cz/cs/uvery/zakladni-informace
28. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 80-247-1362-4
29. OTRUSINOVÁ, M., ŠTEKER, K., 2016. *Jak číst účetní výkazy, základy českého účetnictví a výkaznictví*. 2. Vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-271-9351-6
30. PARTNERS, 2013. *Jak ovládnout své peníze, finanční plánování pro každého*. 1. Vydání. Brno: BizBooks. ISBN 978-8-265-127-5
31. PUČELÍK, K., 2019. *Katolický týdeník: O dluhových pastech*. Církev.cz. [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/akuality/190411katolicky-tydenik-o-dluhovych-pastech>
32. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. Vydání. Praha: Grada publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3006-6
33. REJNUŠ, O., 2016. *Finanční trhy: Učebnice s programem na generování cvičných testů*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-271-9299-1
34. RŮČKOVÁ, P., ROUBÍČKOVÁ, M., 2012. *Finanční management*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN – 978-80-247-4047-8
35. SELENKO, E., BATINIC, B., 2011. Beyond debt. A moderator analysis of the relationship between perceived financial strain and mental health. In: *Social Science and Medicine*. 1725-1732. DOI: 10.1016/j.socsimed.2011.09.022

36. STRNAD, Z., 2019. *Desatero oddlužovací novely*. [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: www.epravo.cz/top/clanky/desatero-oddruzovaci-novely-109074.html
37. SYROVÝ, P., TYL, T., 2014. *Osobní finance. Řízení finance pro každého. 2.* Vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014. ISBN 978-80-2474832-0
38. ŠUBRT, B., 2014. *Obsluha mzdy a platu. 1.* Vydání. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7263-887-1
39. THEiA krizové centrum o.p.s, 2017. *Dluhová past*. [online]. [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <https://www.theia.cz/poradenstvi-a-pomoc/dluhova-past/>
40. TRYGGED, S., 2012. Embedded counselling in advisory work with clients in debt. In: *Journal of Social Work practice*. 245-258. DOI: 10.1080/02650533.2011.610594
41. Vyhláška č. 505/2006 Sb., 2006. [online]. [cit. 2017-12-08]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 164, s. 7021-64. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb164-06.pdf>
42. WHITE, M. D., 2017. Nudging debt: On the ethics of behavioral paternalism in personal finance. In: *Journal of Financial Counseling and Planning*. 225-234. DOI: 10.1891/1052-3073.28.2.225
43. WOLFOVÁ, Jitka a Martin ŠTIKA. *Soudní exekuce*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-755-2427-0
44. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2017-12-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-89. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb037-06.pdf>
45. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, 2009. [online]. [cit. 2018-02-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11, s. 354 - 461. ISSN: 1211 - 1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb0011-2009.pdf>
46. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, 2012. [online]. [cit. 2018-02-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1026 - 1365. ISSN: 1211 - 1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb0033-2012.pdf>
47. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, 1963. [online]. [cit. 2018-02-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 383 - 428. Dostupné z: <file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb56-63.pdf>
48. Zákon č. 110/2006, o existenčním a životním minimu, 2006. [online]. [cit. 2017-12-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1300 - 1304.

ISSN: 1211-1244. Dostupné z: file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb037-06.pdf

49. Zákon č. 111/2006 Sb., O pomoci v hmotné nouzi, 2006. [online]. [cit. 2017-12-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1305 - 1328 . ISSN: 1211 – 1244. Dostupné z: file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb037-06.pdf
50. Zákon č. 120/2001, o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. [online]. [cit. 2018-06-01]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, s. 3029 - 3059 . ISSN: 1211 – 1244. Dostupné z: file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb048-01%20(1).pdf
51. Zákon č. 435/2004, o zaměstnanosti, 2004. [online]. [cit. 2017-12-19]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 143, s. 8270 - 8316. ISSN: 1211 – 1244 Dostupné z: file:///C:/Users/Owner/Downloads/sb143-04.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Ukázka rozhovoru

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas

Přílohy

Příloha č. 1

Pohlaví – žena

Věk - 25

Jaké jsou Vaše pracovní zkušenosti?

Zkušeností nemám mnoho, protože se poradenství věnuji krátkou dobu. Mám zkušenosti s poradenským rozhovorem obecně, s komunikací s exekutory, s podáváním návrhu na oddlužení, se zjišťováním stavu dluhů, se sestavováním žádosti o splátkový kalendář.

Jak dlouho se této práci věnujete?

Půl roku.

Jaké nejčastější cíle si s klientem nastavujete?

Nelze říci obecně, každý klient přijde do poradny v jiné situaci a s jinou zakázkou.

Jak klienta motivujete?

Pochvalou, vidinou lepší budoucnosti. Také mu ukážeme, co vše už dokázal, co se mu podařilo zlepšit, změnit.

Jakou pomoc klientovi nabízíte?

V rámci dluhové problematiky? Hlavně pomoc s rozříděním dokumentů, vysvětlení dokumentů, vysvětlení jednotlivých pojmů. Jaké pojmy máte na mysli? Myslím tím například exekuce, insolvenční správce, úrok a podobně. Dále pak pomáháme se zjištěním výše dluhu, sepsáním žádosti o splátkový kalendář, odkazujeme klienty na ostatní potřebné instituce. Také je podstatný sběr dokumentů k návrhu na oddlužení, sepsání a podání tohoto návrhu. Nakonec klienta podporujeme, aby po schválení návrhu vydržel, správně hospodařil s financemi a nedělal žádné dluhy.

Jak časté jsou Vaše konzultace s klientem?

No, to záleží na schopnostech klienta. Každopádně minimálně tak 1krát týdně.

Jaké využíváte strategie při práci s klientem?

No to se v podstatě schází s pomocí. Podle toho, jakou pomoc od nás klienti potřebují, takovou strategii zvolíme.

Má rodinný život vliv na dluhy klienta?

Tak pokud má klient rodinu, své dluhy většinou zvládá lépe. Má od rodiny tu podporu, kterou potřebuje, především finanční, psychickou, potravinovou a podobně.

Jaký vliv na dluhy má společenský život klienta?

Hmmm, na to Vám zatím nedokážu odpovědět. Ještě jsem se s tím nesečkala.

Jaké problémy se zaměstnáním můžou u klienta s dluhy nastat?

Zaměstnavatelé často nechtějí klienty s exekucemi.

Jakou máte úspěšnost spolupráce s klienty?

V sociálně vyloučené lokalitě, kde pracuji je těžké klienty motivovat a udržet je v pravidelné spolupráci. Ale vzhledem ke krátké době v poradně zatím úspěšnost nemohu posoudit.

Po skončení konzultací jsou klienti schopni řešit problémy s dluhy sami?

Záleží na intelektu klienta. Klienti mnohdy přijdou s prosbou o pomoc, protože už ví, že jim poradna jednou pomohla, přestože by měli kapacitu na tom, aby situaci zvládli sami.

Jak předejít dluhové pasti?

Především přebírat dokumenty, číst je, neodkládat je, ale reagovat na ně.

Příloha č. 2

Informovaný souhlas

Souhlasím s podmínkami a cílem výzkumu Michaely Karochové, který je součástí bakalářské práce Sociální práce v oblasti dluhové problematiky na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Rozumím jim a souhlasím s účastí na tomto výzkumu.

Jsem si vědom/a toho, že mohu od účasti na výzkumu kdykoliv odstoupit. Moje účast na výzkumu je dobrovolná.

Souhlasím s nahráváním mého rozhovoru na diktafon a s přepisem a analýzou

výsledného zvukového záznamu. Rozumím tomu, že pokud se během rozhovoru objeví pro mne obtížná témata, mohu odmítnout odpovědět na jakoukoliv otázku a rozhovor kdykoliv ukončit.

V.....

DATUM.....

PODPIS